

Fåglar på Mälaren 2017

Innehåll

Havsörnfamilj på Ekerön	0
<i>Runo Nilsson</i>	
Öarnas flitigaste fågelskådare	1
Projekt om skötselåtgärder för backsvalan	2
<i>Jan Sondell</i>	
Kyla och torka påverkade fågelsamhället 2017	4
<i>Kjell Häggvik</i>	
Trastar på Mälareörna	9
<i>Christian Lagström</i>	
Mitt möte med en norrlandstrast	13
<i>Christian Lagström</i>	
Malmviks gulärlor födosöker på Gällstaö!	15
<i>Jan Sondell</i>	
Häckfågelinventeringar i Svartsjö 2017	17
<i>Urpo Könnömäki</i>	
Observationer i Ekerö kommun 2017	21
<i>Kjell Häggvik & Jan Sondell</i>	
Notiser	
– Berättelsen om en holk	36
– Gräsandhäckningar	37
Verksamhetsberättelse för 2017	38
<i>Urpo Könnömäki</i>	
Artlistor för Mälareörna 2017	39
<i>Urpo Könnömäki</i>	

Havsörnfamilj på Ekerön

Runo Nilsson

Under en månad i sommar följde jag på mellersta Ekerön ett örnpär och deras två ungar flera gånger i veckan med kameran. De hade tagit ett gammalt fiskgjusebo i beslag.

Väl dold och med mycket, mycket tålamod blev det många intressanta upplevelser och en del bilder. Föräldrarna dök upp med mat högst 2-3 gånger under ett heldagspass i gömslet, så det gällde att inte slappna av, utan hålla koll hela tiden på vad som hände.

Jag fick ett par bilder med båda föräldrarna vid boet. Den som anlände först hade en fisk med till ungar, då dök nästa förälder upp och ville också vara med och kalasa.

Mestadels bjöds fisk, men också fågelungar och något som ser ut som en del av ett kadaver från kanske rådjur. Sista bilderna är tagna när ungarna tränar vingarna för att snart lämna boet. Utan tvekan sommarens absoluta höjdpunkt beträffande upplevelser!!

Övre bilden

Två gamla och en ung örn

Mellersta bilden

Braxenleverans

Nedre bilden

Mat till två nästan flygfärdiga ungar

Fåglar på Mälärörna

Ärgång 18, 2017. ISSN 1650-982X

Redaktör: Jan Sondell

Layout: Bo Nielsen

Mälärörnas Ornitologiska Förening

Mälärörnas Ornitologiska Förening är en lokalförening av Sveriges Ornitologiska Förening. Verksamhetsområde är Ekerö kommun i Stockholms län.

Styrelse 2017

Ordförande:	Urpo Könnömäki
Vice ordförande och sekreterare:	Jan Sondell
Kassör:	Per Lönnborg
Övriga ledamöter:	Linus Brobacke
	Per Öhman
	Kjell Häggvik
	Christian Lagström
	Gigi Sahlstrand
Suppleant:	Marianne Dannbeck

Medlemskap & aktiviteter

Medlem blir man genom att sätta in 150 kr på pg 50 22 80-1 (familjemedlem och ungdom under 18 år 50 kr) Föreningen har ett aktivitetsprogram, inventerar häckfåglar och bedriver observationer vår och höst vid Svartsjöviken och ger ut en årsskrift som behandlar fåglarna i kommunen.

Föreningens hemsida finns på <http://www.mof-ekero.se/>

Rapportera dina observationer i Ekerö kommun på Internet! Gå till: <http://www.artportalen.se>

Ta del av andras obsar på Mälärörna! Gå till hemsidan eller till:

<https://www.artportalen.se/ViewSighting/ViewSightingAsTable>

Framsida: Backsvala.

Foto: Bengt Legnell

Öarnas flitigaste fågelskådare

Vem rapporterar mest och vem ser oftast första och sista fågeln av en art under året och vem har kontrollerat flest lokaler på öarna?

Tittar man på Artportalen sticker en person ut – Jan Wernerman. Här följer en liten intervju med denne idoge samlare av fågelkunskap.

Jan började sitt skådande år 1999 i samband med en resa som var en 50-årspresent. Huvudsyftet var att skåda stora däggdjur men valar och fåglar visade sig vara var mer intressanta. Boende i Bromma är Mälärörna naturliga skådarmarker om man inte vill sitta alltför länge i bilköer. Morgonskådning är mest aktuell men risken för att hamna i morgontrafiken på hemvägen är ett orosmoment.

Jan skiljer sig lite från den vanligaste fågelskådaren. Han går gärna helst själv eller med någon likasinnad kamrat, gillar inte folksamlingar i t.ex. fågeltorn, har ingen sökare, undviker Facebook och skådarresor samt dokumenterar konsekvent sina observationer. ”Noterar Du allt Du ser?” ”Ja allt, men givetvis kan ibland någon kråka bli orapporterad. Jag åker till en bestämd lokal och räknar sedan arterna där och rapportera när jag kommer hem.”

Jan är läkare och professor med intensivvård som specialitet. Han är pensionerad från patientbesök men åker ibland runt i världen och föreläser. En favoritfågel är tofsmes och han saknar tjäder, järpe och tallbit på Mälärölistan.

Lite naturvård hinner han med. Två vintermatningar sköts på hemmalokalen Lovön (se Fåglar på Mälärörna 2015, sid. 35–36). Vid favoritlokalen Menhammarsviken slår han gärna vass och röjer buskar. I vår har han lovat leda fågelvandringar vid Svartsjö, se nedan.

Red.

Tisdagsklubben: Vandring runt Svartsjöviken

Samlingsplats är parkeringen vid slottet. Då beslutas vad som är dagens lämpligaste rutt. Det kan bli vandring runt Svartsjöviken (6 km) samt besök vid Svartsjö dämme. Beroende på förutsättningarna kan även bara delar av området väljas.

Vandringen runt Svartsjöviken passerar olika biotoper, med sina specifika fågelarter beroende på årstid, bl.a. sångare på försommaren. Det finns en stig som man kan följa. I Svartsjö dämme kan finnas många vadare och änder när vattenståndet är det rätta. Vi rekommenderar oömma kläder och skor anpassade för rådande väderlek.

Tisdagsklubben startar tisdag 6 mars och planeras pågå varje vecka fram till början av juni. Inledningsvis startar vi tisdagsklubben 0700. När det blir ljusare på morgonen kan det bli aktuellt att lägga starttidpunkten tidigare, t.ex. 0600. Se vidare MOFs hemsida för uppdaterad information. Ingen föranmälan krävs.

Projekt om skötselåtgärder för backsvalan

Jan Sondell

Enligt *Fåglar i Sverige* finns 56 000 par (2008) i hela landet varav 1 300 i Stockholms län. Backsvalan är idag en *nära hotad* art enligt Artdatabankens rödlista. En viktig orsak är att antalet lämpliga boplatser minskar till följd av att brytningen av naturgrus minskar och ersätts av krossat bergmaterial som i regel lämpar sig sämre för svalornas bobyggnad. När nu möjligheterna till häckning blir färre är det särskilt viktigt att ta till vara de lämpliga grusbranter som ännu finns kvar och där ge svalorna ett skydd under häckningsperioden.

Bengt Legnell gjorde för ungefär ett år sedan Mälarenas Ornitologiska Förening uppmärksam på att backsvalan har en osäker framtid i Ekerö kommun med bara en häckningslokal. MOF tog då kontakt med Sand & Grus AB Jehanders och vi hade under en tid en dialog i frågan. Sedan visade det sig att Birdlife International och ägaren till Jehanders, Heidelberg Cement, som också äger grustag i andra länder, hade ett avtal om miljösamarbete.

MOF har alltså tillsammans med Birdlife Sverige, Birdlife International och Heidelberg Cement genom Jehanders startat ett projekt vars fullständiga namn är: *Management of Sand Martin in the Stockholm area*. Det omfattar alla Jehanders fem stora grustag (se karta) och syftar till att göra personalen uppmärksamma på var svalorna håller till och planera så att häckbranterna kan lämnas ostörda under häckningstiden. Jehanders grustag hyser uppskattningsvis mellan en tredjedel och hälften av länets häckande backsvalor.

Arbetet har nu pågått en fältsäsong. Med fältobservationerna har i första hand Urpo Könnömäki och Bengt Legnell arbetat och jag sköter den administrativa delen av projektet och svarar gärna på frågor (070-318 85 93, jan.sondell@telia.com). Så här ser resultatet från 2017 års inventering ut:

Grustag	Antal bohål	Minimalt antal par	Maximalt antal par
Löten N	100	25	40
Löten S	517	115	160
Riksten	46	10	20
Enhörna	245	45	70
Bålsta	230	60	80
Ledinge ¹	70	30	40
Summa	1 200	285	410

¹Backsvalorna häckade 2017 i ett annat grustag i direkt anslutning i Ledinge grustag

Det är inte så lätt att uppskatta antalet par i grustagen. Därför har vi valt att ange ett maximivärde och minimivärde. Löten N kommer 2018 att ta emot sprängsten som transporteras dit med båt från bygget av Västerleden. Vi tror att det då blir för stökigt för svalorna på den platsen och har inte planerat för några häckningsplatser 2018, däremot flera platser än tidigare i Löten S.

Genom att planera väl i alla grustagen hoppas vi på ett gott häckningsresultat och en ökning i antalet svalor till 2018. Projektet är nämligen tvåårigt och syftar ytterst till att framställa en handledning om skötseln av backsvalor i grusgropar, riktad i första hand till exploatörer över hela landet. Vilka åtgärder är då tänkbara för att hjälpa svalorna? Här några möjligheter:

- Man kan i grustaget inom ramen för den löpande verksamheten rekognosera och spara slänter med lämplig kornstorlek under perioden maj – augusti. Dessa bör justeras så att en lämplig rasbrant på 2–3 m finns på plats när svalorna anländer omkring 1 maj.
- Vi har noterat att svalorna på flera håll försöker häcka i krossat bergmaterial. Detta har skett med växlande framgång. Det behöver utredas vilka kornstorlekar och vilken lagringstid/packning som krävs för att materialet ska hålla ihop under hela häckningsperioden. Inför 2018 har vi i flera grustag planerat att lägga upp finkornig bergkross

(s.k. stenmjöl) för att se om några svalor kommer att välja sådana häckväggar.

- Det kan också på sikt bli aktuellt att lägga upp särskilda grushögar som sedan kan grävas om för svalorna. Sådant har provats i Skåne och Blekinge. Kanske ett bra avslut för en grustäkt vore att på botten av den utbrutna täkten lägga en hög/limpa med det sista naturgruset som sedan årligen grävs om för att svalorna ska ha orörd häckvägg varje år de återkommer från Afrika.

Hur oroliga ska vi vara för svalornas framtid i Stockholms län? Det är viktigt i sammanhanget att veta att flera av de stora grustagen har täktstillstånd för naturgrus som löper på ytterligare 20–30 år. De borde vara ca 6–8 st i vårt län. För varje år som går blir det dock allt viktigare att exploatörerna tar ett ökat ansvar för svalorna. Kriterium för en välskött täkt bör vara att också ha minst en backsvalekoloni som pysslas om på bäst sätt. När sedan grusbrytningen avslutas kanske det blir läge att etablera en omgrävbar ”evighetshög”.

Foto: Kjell Häggvik

Justerad häckningslänt i grustaget Löten på norra Ekerön i april 2017 i väntan på backsvalorna. Här kom de flesta paren häcka inom det aktuella projektet.

Kyla och torka påverkade fågelsamhället 2017

Kjell Häggvik

År 2017 blev en tung säsong för våra fågelarter som har insekter som viktigaste födokälla. Vi hade en ovanligt kylig vår och en torr sommar. Vad var det som hände? Hur påverkades fåglarna av den kalla våren? Hur ser 2017 ut ur ett historiskt perspektiv. Här kommer en analys i frågan.

Var fanns sångarna under artracet?

Vid sammanräkningen efter artracet i augusti 2017 konstaterade vi att endast en sångare noterats (figur 1) mot fler än fem övriga år. Säv-sångaren vid Bonadammen var undantaget som tydliggjorde årets brist på ungfåglar av sångare. Oron som väckts under våren var befogad. Vädermakternas iskalla och tidvis torra grepp hade inte gått obemärkt förbi. Vi minns att våren var kall och sommaren torr. Vår äppelskörd var ovanligt liten. Under våren såg vi knappt några bin. Samtidigt var den lilla skörden inte så skadad av

insekter som den kunnat vara ibland. Under sommarens väl svala utomhusmiddagar tyckte jag att det var ovanligt mygg- och getingfritt. I och för sig skönt, men ändå insektsfritt. Man undrar vad som egentligen hände under den ljumma perioden av året. Att kyla och torka påverkar insektsmängd och skörden är logiskt, men kan man förstå mer av detta. Den här nyfikenheten kanske kan leda till bättre förståelse av vädrets påverkan på vårt lokala fågelliv, åtminstone för min del. Artrace resultatet i övrigt påvisar inte något påtagligt anmärkningsvärt historiskt sett, även om artantalet minskat något 2017 (figur 2) för arter med födobas i insekter, frön och småkryp. Under artracet räknar vi arter och inte individer. En uppdelning av resultatet 2014-2017 i arternas huvudsakliga födobas ger oss inte något tydligt svar.

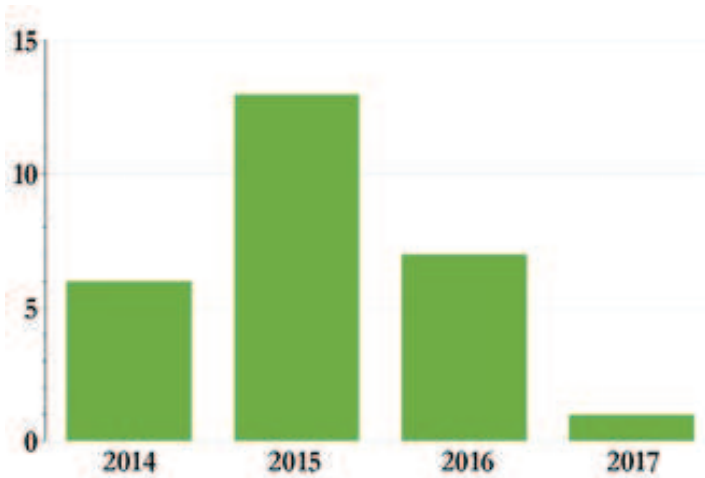

Säv-sångare, enda sångare som noterades i augustiracet 2017

Den kyliga våren

Om man skall vara ärlig så kändes inte sommaren speciellt varm heller. Den minnes gode tänker att även sommaren 2016 var sval om än inte som 2017. Medeltemperaturerna för Mälardalen och Svealand visar att värmen kom längre upp under 2016 än 2017 för månaderna mars till augusti. På Adelsö finns en väderstation som varit aktiv under en lång tid (med ett uppehåll under en

Figur 1. Antal noterade sångare vid racen i augusti 2014–2017.

period av sommaren 2016), för vilken man kan inhämta faktiska mätvärden från SMHI. Man kan anta att mätvärden från Adelsö är representativa för Mälårörna, med en möjlig kommentar att närheten till vattnet jämnar ut temperaturer något (figur 3).

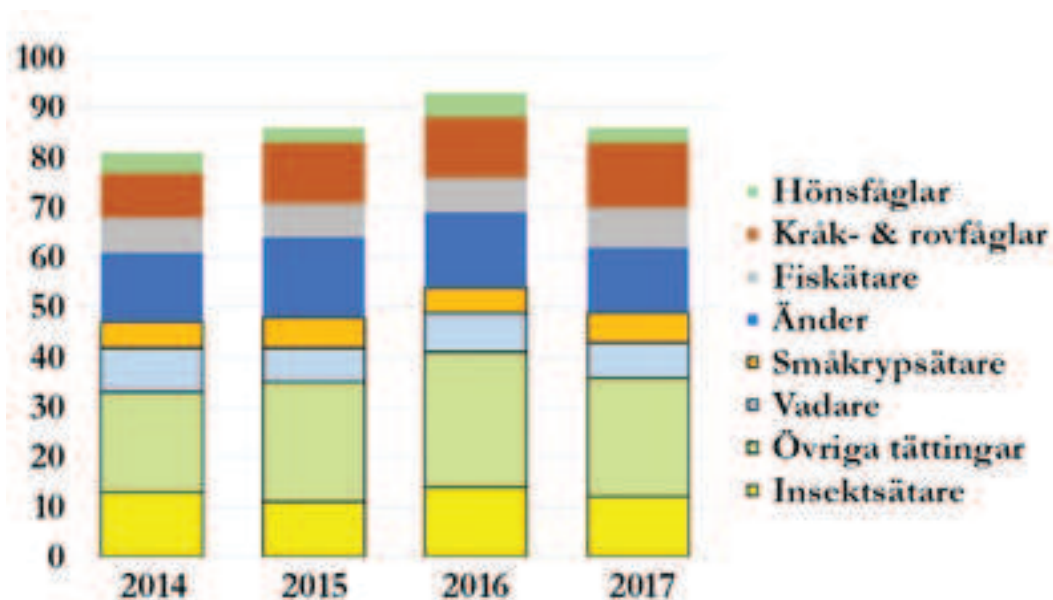
Det man tydligt kan utläsa från historiken är att en något varm mars-månad, följdes av ett stopp

för värmen i mitten på april. Under en månad, under första halvan av maj hade vi tidvis frystemperaturer. Även i juli låg temperaturerna lågt i jämförelse med tidigare år (2011-2016). Onekligen oroande fakta i häckningsperioden.

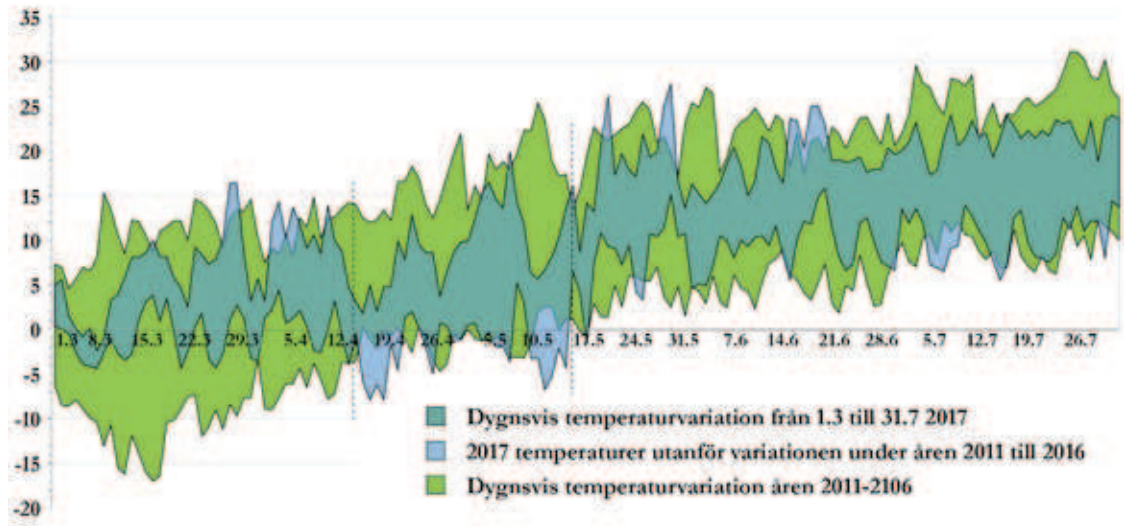
Sommartorka på Ekerö

Den 10 juni när jag höll jag natt-sångarexkursionen, för övrigt en av årets höjdpunkter, så var vädret ovanligt nyckfullt. Istället för en ljuvlig försommarmkväll startade vi utflykten vid kommunhuset i

skydd av regn. Ett ovanligt regn skulle det visa sig. Jag skall erkänna att vid tillfället såg jag inte regnet som en välsignelse. Våra tåliga skådare gav dock inte upp utan följde med, uppmuntrade av en förtröstan om att skådning kan vara riktigt bra efter ett regn. Vi var väl lite frusna, men märkligt nog blev det en lyckad utflykt. Vi hörde de nattsångare vi ville och hoppats på att höra. Som

Figur 2. Antal sedda arter i racen 2014-2017

Figur 3. Dygnsvis temperaturvariation 1.3–31.7 2017 jämfört med motsvarande under åren 2011–2016 (Adelsö).

det skulle visa sig senare under sommaren hade sångarna en tuff häckningssäsong.

Nederbörden i maj var rekordlåg, i juli var det också lågt. Vi fick vår beskärda del av regn vid kommunhuset i juni. I figur 4 visar linjen 2017 års månadsnederbörd i mm och de blå staplarna variationen i åren 2011–2016.

Vinterobservationer

”Vinterfågelräkningen” är årligen återkommande och utförs så lika som möjligt av rapportörerna. Det som varierar är antal fågelindivider samt hur många matningar som rapporteras. Med viss reservation skulle man kunna se indikationer på hur föregående år utvecklats (figur 5). Eftersom räkningen domineras av småfåglar med frön och nötter som föda är den utvecklingen intressant då det var torka under sommaren 2017.

Under 2017 var det relativt många fåglar per matning. För den senaste räkningen 2018 var det fler rapportörer, men relativt sett blev antalet fåglar per matning den lägsta under hela perioden. Att notera, antalet rapportörer och individer minskade kraftigt från 2015 till 2016, dock är

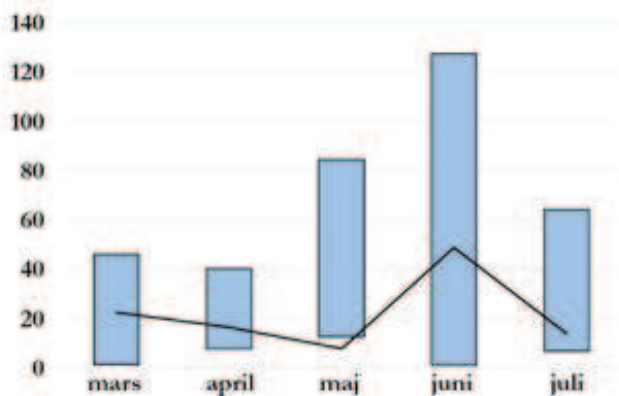
individerna per matning ändå högre än 2018 års resultat.

Man kan anta att tättingar från föregående år (2K+) med smak på frön och nötter troligen klarat sig bra till slutet på januari 2017 och de frös i alla fall inte ihjäl i mars.

Även om det kan vara svårt att notera antalet sångare så hörde vi ändå förväntat antal sångarter i början på juni. Men kylan och torkan måste ha blivit en svår uppgift för fåglar som har stor del av sitt födointag baserat på insekter och frön.

Nordliga vindar i april och maj

Temperaturmätningarna på Adelsö visade att perioden från mitten av april och en månad framåt var osedvanligt kall. Likaså visar nederbördsmätningen att maj och juli var torra. Kylan kan förklaras av att det var ovanligt mycket nordliga vindar under våren. Från 15 april till 15 maj 2017 var den mesta vindriktningen från norr till skillnad mot medelriktningen under år 2011 till 2016 där vindarna kom från syd-sydöst samt från väster. Därmed var det naturligt att temperaturen under dessa vindförhållanden blev 4–6 grader kall-

Figur 4. Månadsnederbörd i mm (heldragen linje) och variationen 2011–2016 (Adelsö).

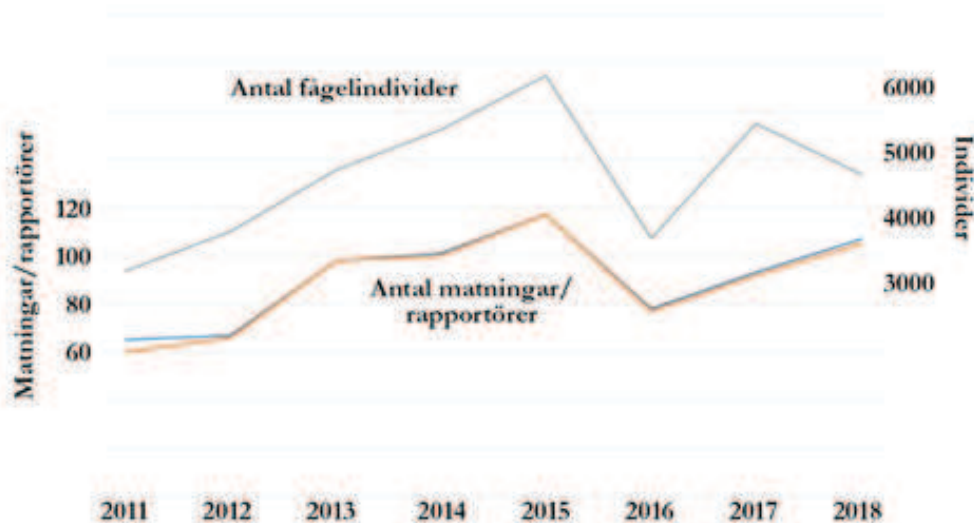
lare. Under juli förstärks problemet med torkan av mer vind. Det blåste mer under juli 2017 och vinden kom från väst-nordväst. Annars brukar det bli västliga och sydöstliga vindar som normalt också är ganska varma under juli. Vind under en period då skörden skall mogna är egentligen inte ett problem, men under den tidigare perioden var det mindre regn så skörden växte dåligt.

Individantal för artgrupper under augusti 2017.

För att bedöma och illustrera hur individantalet för våra fåglar påverkats av 2017 års väder är det intressant välja ut arter som har sin primära föda bland insekter, övrigt småkryp samt säd, frön och bär. För vissa arter, såsom t.ex. tornseglare och svalor, så rör de sig säkerligen vid flera fågellokaler mer eller mindre samtidigt. Dessutom kan antalet bli så stort att det dels ger osäkra tal samt skymmer observationer av mer stationära arter. Att notera är dock att antalet skådare som rapporterar och rapporteringsvolymen är förvånansvärt stabil.

I grafen är valt ett antal typer av arter där det kan ge trovärdiga trender.

Antalet som redovisas är en total för varje månad under 2011-2017 där största antalet individer per art är noterat för varje fågellokal. Därefter är dessa maxantal summerade för hela kommunen. Därmed spelar det inte så stor roll om "bästa" observationen gjorts en viss dag utan reservationen är att stora flockar som flyttar runt inte skall räknas med.

Figur 5. Vinterfågelräkningen: resultat för Ekerö kommun

Primära insektsätare är arter som t.ex. sångare, flugsnappare, ärlor. Svalor och seglare är inte inkluderade. Småkrypsätare är hackspettar och törnskata. Vadare är alla arter dock ej tofsvipor som har väldigt stora antal under sträck. Övriga tättingar är insekts- och fröätare, dock exkluderat duvor och stare, för att undvika deras dominans och därmed illustrera en större variation av arter.

Individantalen var färre 2017 än 2016 och därmed bör det kunna konstateras att häckningssäsongen var väldigt tuff för fåglar som är beroende av nämnda födor. Grafen visar på en nedgång runt 35 %. Denna observation stöder även andra observationer som gjorts under året. I Kvismaren har ringmärkarna konstaterat ca 50 % 1k-fåglar i fångsten 2017 jämfört med 2016.

Törnsångare.

Referenser

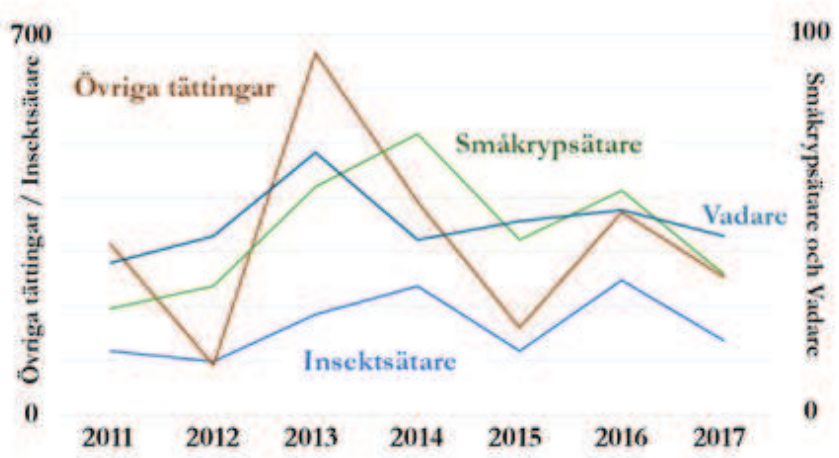
Artportalen.se

SMHI, väderdata från Adelsö väderstation

Sondell, J. 2017. Antal fångade fåglar vid Kvismaren 2017 i jämförelse med 2016. Fåglar i Kvismaren, årgång 33.

Slutsats

Det är svårt att dra någon entydig slutsats men troligen har kyligt och torrt väder försvarat ungfågelproduktionen 2017 jämfört med 2016. Mest tydlig är bristen på unga sångare på hösten. Det betyder i så fall att färre fåglar kommer att återvända från flyttningen våren 2018.

Figur 6. Antal individer (0-700 resp. 0-100 ex.) av valda arter i augusti månad.

Trastar på Mälaren

Christian Lagström

Gemensamma drag

Familjen trastfåglar, Turdidae, består av många olika arter av tättingar. För att begränsa oss har vi därför valt att ägna denna text åt de egentliga trastarna och då de sex arter av släktet *Turdus* som kan ses nästan varje år ute på Mälaren plus en möjlig vintergäst österifrån. Trastarna inom *Turdus* är medelstora i relation till de övriga trastfåglarna med kraftigare näbbar och fötter. De söker den största delen av sin föda på marken, men några arter ses också om vintern kalasande på olika bär och frukter i villaträdgårdar, parker och skogsdungar. Det flesta trastarna är flyttfåglar men vissa individer är stannfåglar. Flyttningen sker ner till mellersta Europa och Brittiska öarna. De är vad man brukar kalla kortflyttare. Några arter ses bara

kort skymta förbi och har en mer eller mindre anonym tillvaro hos oss, andra är orädda och tar inte mycket notis om mänsklig aktivitet i deras närhet. Alla har en utvecklad sång vilken ofta uppfattas som vacker av oss människor. Kanske är det just detta som gjort att trastarna för många av oss i Sverige tillhör favoriterna bland fåglar.

Artvis genomgång

Taltrast *Turdus philomelos*. Längd 20–22 cm. En av de mindre trastarna, liten och försiktig i sin framtoning. Jämnbrun ovansida, fint pilspetsfläckig på undersidan från näbb ner en bra bit över bröstet. Ljusbula vingundersidor skiljer den från andra trastar. Är relativt skygg och flyger undan tidigt när den blir störd. Under våren i skymningen hörs ofta den tydliga sången där trasten

upprepar flöjterna vilket med säkerhet gett den sitt namn. Ingen annan fågel kan på samma sätt framhäva sommarnattens mystik genom sin sång från toppen av en gran. Födan består av mask, sniglar och andra insekter. Häckar i frodig skogsmark, boet ofta i tät ungran. Flyttfågel hos oss, under september till oktober sträcker den ned till Väst- och Sydeuropa. Enstaka individer flyttar så långt som till Nordafrika. Återkommer i slutet på mars.

Taltrast.

Rödvingetrast.

Rödvingetrast *Turdus iliacus*. Längd 19–23 cm. Är den minsta av våra trastar, något mindre än taltrasten. Beteende likt taltrasten, skygg och tillbakadragen och söker den mesta av sin föda på marken. Brun ovansida, tydligt streckad undersida och roströda kropps- och vingundersidor. Tydligt vitt ögonbrynsstreck gör att den inte förväxlas med någon av de andra trastarna. Boet har den helst väl undangömt nära marken i tät vegetation. Hos oss på Mälärörna syns den främst under flytt då de i mindre flockar stannar för att rasta eller skyndsamt drar över under mörka nätter och då enbart lämnar ett sugande, fint, aningen strävt ”stiif” efter sig från natthimlen. Vissa år har den även setts övervintra på Mälärörna i mindre flockar. Annars sker övervintringen främst nere i Mellan- och Sydeuropa samt sparsamt på Brittiska öarna. Egentligen är arten en norrlandshäckare, men sen 1940-talet har utbredningen sträckt sig längre söderut i Sverige. Sången fallande och behaglig strof i en kromatisk skala åtföljt av ett kvittrande pladder. Flera dialekter finns som ibland kan höras i sträcktider och förbrylla lite.

Dubbeltrast *Turdus viscivorus*. Längd 26–29 cm. Är vår största trast med kraftigt fläckat bröst, vita vingundersidor och jämnt gråbrun översida samt

vita spetsar på de yttre stjärtpenorna. Har en mer upprätt hållning på marken än övriga trastar vilket är lite av ett signum för arten när den födosöker på marken i blandflockar under hösten. Hos oss på Mälärörna är den en karaktärsart då den kan hittas kalasande på mistelbär. Förekomsten av mistel som finns på öarna är en given magnet för dubbeltrasten, och det är också därför som arten pryder MOFs logga och emblem. Vintertid finns det alltid stationära fåglar, kanske med sin största förekomst ute på Eldgarnsö som också hyser en stor population av mistel.

Häckar i skogsmarker och då med en förkärlek till hällmarkstallskog. Sången lik koltrastens men mer ödlig och med kortare strofer. Sången varierad och klar men med ett snabbare tempo och kortare pauser än hos koltrasten. Även de dubbeltrastar som inte övervintrar flyttar till västra och centrala Europa. Namnet kommer av att den bedömdes vara dubbelt så stor som en taltrast vid handel med kramsfågel i äldre tider (jämför enkel- och dubbelbeckasin).

Björktrast *Turdus pilaris*. Längd 22–27 cm. En hos oss vanlig trast som häckar såväl i skogsmark på landet som i parker och trädgårdar i staden. En stor trast med grått huvud och övergump. Stjärten mörk och ryggen kastanjebrun. Den av trastarna som mest ofta ses i stora flockar, och då särskilt under hösten då man kan räkna dem i tusentals. Flyger karaktäristiskt med snabba vingslag och pauser där vingarna trycks längst med kroppssidan. Häckningen sker ofta kolonivis med många par på liten yta. Boet några meter upp i trädklyka eller liknande. Vaktar bo och utflugna ungar (i början dåligt flygkunniga) genom att tydligt varna med raska smackande ”schack-schack” och inte ovanligt genom att bombardera inkräktande fiender med träck under upprepade störtstyckningar, därav det lokala namnet ”skittrost”. Sången

oskönt gnisslig och pladdrig. En hårdig trast som ofta övervintrar i södra Sverige och då kalasar på äpplen, rönnbär, och andra bär. Övriga flyttar till Västeuropa, flest återfynd från Frankrike.

Koltrast *Turdus merula*. Längd 23–28 cm. Den av trastarna som vi kanske mest ofta lägger märke till. Sjunger från tidig vår långt in under sommaren från antenn, taknock eller från toppen av ett träd. Häckar i varierat landskap, från ödslig storskog till parker, trädgårdar, i ladugårdar och båthus. Hanen svart som namnet med gul näbb, gul ring kring ögat och gråa ben och fötter. Honan brun till rödbrun med en mörkt brun näbb. Orädd, födosöker ofta i planteringar och på gräsmattor i trädgårdar. Sungen med vackra flöjtande toner i en lugn följd där hanen glider på tonerna. I övrigt en rik repertoar av olika varningslåten och kontaktlåten som särskilt hörs i skymningen. Koltrasten är delvis stannfågel medan andra individer lämnar landet mot Västeuropa och Brittiska öarna under vintern. De fåglar som stannar kan ibland hävda revir även under vintern och ses då ofta

besöka fågelbord där den numera äter såväl frön som äpplen. Koltrasten utsågs 2015 till Sveriges nationalfågel för andra gången och är populär hos det svenska folket – det är troligen skönsången som uppskattas mest.

Ringtrast *Turdus torquatus*. Längd 24–27 cm. Denna art som häckar i fjällkedjan har vi egentligen bara tur om vi får syn på hos oss på öarna. Det är under flytten som den passerar oss, och egentligen är det just under vårsträcket norrut som den mest frekvent blir synlig när den kort stannar för att rasta. Den dras ibland till branta miljöer, och en bra plats att leta på i vår närhet är högre höjder som gamla soptippar eller annan biotop som liknar dem längre norrut. Där stannar den till helt kort för att fylla på med energi innan flytten går vidare. Ringtrasten har en karaktäristisk dräkt där de adulta fåglarna är de mest iögonfallande. Båda könen uppvisar en övervägande mörk fjäderdräkt och en vit halvmåne på bröstet (mest tydligt hos hannen). Inte lika mörkt svart som koltrasten, och vingfjädrarnas kanter är mer ljusa

Dubbeltrast.

vilket blir tydligt under flykten då vingarna kan upplevas som betydligt ljusare. Näbben blekt gul med svart spets. Varnar med rappa smackande ett ”teck-teck-teck-teck” likt koltrasten, men också med mer mjuka och gälla tjatter som björktrasten. Sången vemodig och enkel samt följd av en lågmäld kvitterramsa. Häckar i norra Sverige i bergsbranter och bäckraviner i höglänt terräng upp en bra bit över trädgränsen. Flyttar mest till södra Frankrike. (Se bild på sid. 14.)

Svarthalsad trast *Turdus atrogularis*. Längd 23–26 cm. Som sista trastart tar vi upp den mycket ovanliga, men ändå ibland förekommande svarthalsade trasten. Den hör till en av de asiatiska trastarna som har sin naturliga utbredning i den sibiriska taigan. I storlek och form som en björktrast, grå ovansida och tydligt svart på hals och haka mot ett nästan enfärgat, vitt bröst

och undre stjärtäckare. Under senhöst – vinter händer det vissa år att hanar av arten ses även i Sverige. Dessa har då förrirat sig in över Östersjön och kan under längre perioder uppehålla sig vid fågelbord och liknande (för senast några år sedan i Sollentuna och även i Vallentuna). Just dessa individer kan ibland också ingå i större rastande trastflockar vilket gör det extra spännande att under höstarna söka igenom dessa och då kanske också hitta ett guldkorn.

Referenser

- B. Bruun, A. Singer. Alla Europas fåglar i färg. Bonniers.
K. Mullarney, D. Zetterström, L. Svensson. Fågelguiden. Bonnier Fakta.
M. Bergström, C.F. Lundevall. Våra vanligaste fåglar. ICA bokförlag.

Svarthalsad trast.

Foto: Kjell Häggvik

Mitt möte med en norrlandstrast

Christian Lagström

Den 1 maj 2013 vandrade jag längst med grusvägen upp mot det gamla torpet på norra Färingsö. Det var en sådan där dag som man sedan bär med sig under kalla vinternätter, och som med en enda tanke gör att man leende glömmer bort att vinden viner kall där utanför fönstret och luften är fylld av snö. Ett av mina roligaste fågelmöten skulle inträffa just idag.

Vacker och klarblå himmel, sol som värmer från första gryningsljuset och buskar och träd som står i skir grönska som om all energi frigörs på en och samma gång. Sen har vi fåglarna. I övergången mellan april och maj ute på Mälärörna når ljuden och sången från våra bevingade vänner sin topp. Det är här som allt blir komplett och sommaren kan sägas vara officiellt invigd. Som ett olympiskt spel där alla nationer äntligen är samlade, och jag som åskådare kan njuta av atleternas insatser i alla grenar. Nu är mitt sportintresse näst intill noll, men deltagarna ute i markerna gör att jag tar in varje gren som skådare för att se vilka som nu äntligen är här och sen lyssna till deras prestationer. Det är de där små tecknen som man hela tiden sökt under våren, som nu på något sätt är fullständiga och då bildar en helhet. Spelen kan börja.

Paret av brun kärnhök visar upp sin kärlek för varandra i en utdragen parningsdans på hög höjd över Gäddviken, den mindre hackspetten ropar från gläntan nere vid fruktträdgården och från alla träd och dungar hörs sång för att locka en partner, hävda revir eller kanske (om man är lite romantiskt lagd) just av glädje nu när sommaren äntligen hittat fram till vår mälardal. I sjöns yta speglas naturens friska färger och från bladvassen hörs sävsparvarna. Snart kommer också sävsångare och rörsångare. I några nyponbuskar ute på den stora ängen sitter en buskskvätta och sjunger, och i en slånbärsbuske har skatparet slagit sig ned och språkar, nästan viskar, försiktigt till varandra. Det är lugnt och stilla, livet är lätt att leva under morgnar som dessa.

Jag viker av upp mot fruktträdgården och lämnar grusvägen bakom mig. Markens örter når mig redan till knäna på sina ställen, och daggen från natten gör att valet av stövlar visat sig vara väl genomtänkt. En svartvit flugsnappare knycker med stjärten under sin sång, och när jag närmar mig byter den träd och försvinner in i en erövrad holk som sitter upphängd i ett äppelträd. Häckningen är väl kanske snart igång, och sedan nalkas bråda tider med allt som hör barnuppfostran till. Så enkelt och lättjefullt det kan verka för en betraktare, men vilket blodigt allvar det är för den fågel som är mitt i det.

Koltrasten sjunger och i luften över mig passerar årets första hussvalor. Dom ska snart påbörja bygget av sina bon, och de dagar då regnet faller bildas pölar där det perfekta bomaterialet hämtats vid hundratals korta besök mellan vägg och gräsmatta. Nu kom fiskgjusen in över viken och drar en sväng på jakt efter en sömndrucken braxen vid ytan. En snabb gir i luften och ett utfall som inte avslutades med en träff. Såg den något och tvekade eller var braxen mer alert än vad gjusen förväntat sig. Han är på besök från Eldgarnsö där han har sitt bo på den norra udden. Hoppas han har bättre lycka med fisket nästa gång.

Min tub står uppställd på högsta höjden, och det är dit jag är på väg. Ett tidigare år hade jag rastande storlom ute på fjärden bort mot Bro, och jag håller alltid ett vakande öga ut mot vidderna med öronen inställda på att ett ensligt rop kan höras. När jag söker av vattnet nedanför ser jag både skäggdopping, sothöna och gräsand. Även paret av knölsvan syns, men uppdelat då honan

Foto: Fredrik Lemmarsson.

Ringtrast hane.

har bestyr vid boet och hanen som har god styrfart mot den osynliga gränsen mellan sitt och det andra reviret som ligger längre bort. En av de andra grannfåglarna verkar ha passerat revirgränsen och ska inom kort bli bortmotad av vår hane.

Jag lägger märke till att det är en del trastar nere i fruktträdgården och ute på gräsmattan. Snett bakom mig smyger en taltrast in på tomten, och när jag vänder mig om reser den sitt huvud och står blickstill. Det handlar om en sekund eller två, sen vänder den snabbt och flyger på låg höjd in i det mer täta buskaget. Den är otroligt vacker med sina stora droppfläckar på bröstet när man får se den helt nära, men födosöker gör den helst ensam och försvinner snabbt när den blir sedd. I övrigt är det ett gäng björktrastar som rört sig ut på gräsmattan, och längre ned också en koltrasthane.

I ögonvrån ser jag hur en trast kommer inflygande från sydöst, relativt lågt över vassarna. Den kommer in över fältet och närmar sig äppelträden, men håller en väldigt rak och målinriktad kurs. Koltrast hinner jag tänka och för sedan upp handkikaren till ögonen. Jag får direkt in den i synfältet och tänker fortfarande lugnt att vi har

att göra med en koltrast, men det är något som känns annorlunda. Fågeln känns tung, och i ljuset från morgonsolen känns den mer blek. Jag får upp den jämsides där jag står, på ett avstånd av kanske tjugo meter. Den passerar då framför en mörk barrskogsridå vilket ger mig ännu bättre möjlighet att se detaljerna. Jag drar efter andan, trasten har en tydlig vit ring på bröstet som utmärker fågeln ännu mer. Det är en ringtrast. Helt tyst följer jag fågeln och ser den passera genom handkikaren. Den följer skogskanten och försvinner lika snabbt som den dök upp. Riktningen den höll var mot nordväst och den verkade veta precis vart den skulle under sin flytt mot nordligare breddgrader och kanske häckning i någon ensligt belägen fjällbäckravín mer än hundra mil bort. Det var min första ringtrast som jag får jag se i marker som jag besökt och uppehållit mig i så många gånger. En lycka som är svår att beskriva, men som jag önskar att många får privilegiet att uppleva någon gång under sina turer i hemmamarkerna.

Plötsligt är jag tillbaka igen i den mörka och kalla vintern, men nu varm av minnen från denna första vackra dag i början av maj.

Malmviks gulärlor födosöker på Gällstaö!

Jan Sondell

En del nordsträckande piplärkor och ärlor brukar ibland rasta på Gällstaö efter en sträcknatt. Den 25 april räknades 5 ängspiplärkor, som troligen skulle långt norrut, på min gräsmatta. Nordliga gulärlor brukar ses varje år. Den 3 maj 2017 rastade den första, följd av en den 8 och fyra den 15 maj. Den 3 juni har jag också antecknat en hanne av nordlig gulärsla och den 4 en hona. Men den 13 juni blev jag misstänksam, det verkade på tok för sent på året, och jag kunde då lite förvånad konstatera att nu var det en hona av sydlig gulärsla som dessutom hade mat i näbben. Den matade alltså ungar, men var häckade den?

Jag kollade fuktängen ca 100 m söder om där jag bor, men där fanns inga ärlor. Nu gällde det att se vart de matande fåglarna flög iväg när näbben hade fyllts med insekter. Den 15 tog en hanne med näbben full höjd norrut. Den 17 sågs åter en gulärsla, de 18 en gång och den 21 två gånger. Ärlorna drog när näbben var full mot N eller NV ut över sjön.

På förmiddagen den 22 juni inventerade jag en del av Malmviks strandängar, den del som ligger närmast åkermarken och är täckt av stora tuvor av veke-tåg och se, där häckade minst 5 par gulärlor tillsammans med mindre strandpipare, sånglärka och enkelbeckasin. Mysteriet var löst. Aldrig tidigare hade gulärlor födosökt på min gräsmatta, som ligger

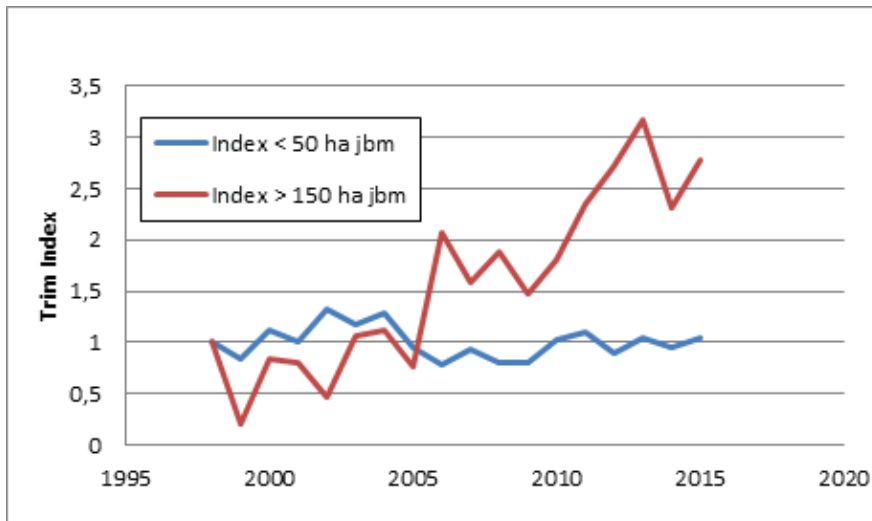
600 m över öppet vatten från reviren på Malmviks strandängar. Ärlan kan alltså flyga ganska långt om tillgången på insekter är god på födosöksplatsen. I mitten av juni kläckte dagsländor ganska rikligt i Mälaren utanför där jag bor, dessa stora insekter var värda en resa tyckte tydligen gulärlorna. Det kan även ha att göra med att försommaren 2017 var kall och torr. Tillgången på insekter runtomkring boet var troligen dålig.

Jag tror inte att de många sydliga gulärlorna vid Malmvik var en tillfällighet. Istället är det så att arten har ökat i södra Sverige. Det är inte ovanligt att se gulärlor häcka på stora sädesfält. (Vid Kvismaren verkar det finnas ca 0,25 gulärlepar per kvadratkilometer åkermark.)

Det är främst på stora vida åkermarker som gulärslan ökat, se figur 1, en specialkörning på data från Svensk Fågeltaxering (Martin Green, pers. kom. 2016). Varför då denna ökning? Det kan bero på att det numera blivit allt vanligare med osädda traktorspår. Genom att lämna två rader

Hade gulärlorna ont om mat på häckningsplatsen 2017?

Figur 1. Jämförelse perioden 1998–2015 för gulärta mellan inventeringsresultat från taxeringsrundor som gått genom större (>150 ha) och mindre (<50 ha) jordbruksmarker (jbm). (Svensk Fågeltaxering, standardrutter).

osådda slipper bönderna att köra ner stående säd med traktorhjulen när de gödslar och sprutar åkarna. Dessa osådda korridorer i fältet utnyttjas av lärkorna (Sondell 2016) men även av gulärlorna. Dessa arter har fått tillgång till stora ytor (ca 2,5 % av arealen) som inte fanns för 10-15 år sedan.

Tilläggas kan att gulärlans tidsschema hos oss är pressat. I början av juli när ungarna blivit flygga ruggar de gamla fåglarna. Vingruggningen är snabb, den tar bara ca 35 dagar (Sondell 1993) och sedan är det full fart mot Afrika, redan i början av augusti. Vistelsen hos oss är bara ca 4 månader. Ungfåglarna tar det lugnare.

Gulärta födosöker på gräsmatta.

Referenser

- Green, M. 2016. Specialbearbetning av gulärlans förekomst med hänsyn till åkermark. Svensk Fågeltaxering. Pers. kom.
- Sondell, J. 1993. Moulting strategies of White Wagtail and Yellow Wagtail in central Sweden. *Ornis Svecica* 3(3–4):107–116.
- Sondell, J. 1993. Are large fields of autumn wheat at Kvismaren, central Sweden used as nesting and food search habitats by Skylarks (*Alauda arvensis*)? *Ornis Svecica* 27:4211–65.

Häckfågelinventeringar i Svartsjö 2017

Urpo Könnömäki

I Svartsjöviken har nu de häckande våtmarksfågelnarna inventerats under arton år, 2000–2017. Sammanlagt 49 revir av 12 olika arter har noterats 2017. I Svartsjö dämmen som ligger alldeles intill har inventeringar gjorts i tretton år, 2005–2017. Resultatet är något sämre än fjolårets, troligen beroende på dålig födotillgång till följd av kallt och torrt väder. För övriga fågeliakttagelser hänvisas till "Observationer i Ekerö kommun 2017", sidan 20.

Svartsjöviken

Som en aktivitet i arbetet med "Projekt Svartsjöviken", vilket bl.a. innefattar restaurering av våtmarksbeten vid Svartsjöviken, startade fågelinventering av Svartsjöviken år 2000. Här ska inventeringsresultaten för det sjuttonde året 2017 redovisas.

Fältarbetet har i huvudsak utförts av författaren. Under perioden april – maj 2017 gjordes 5 besök. Som huvudmetod räknas antalet par som bedömdes hävda revir, men iakttagna bon och ungpullar kompletterar observationerna. En svårighet ligger i att skilja rastande fåglar från revirhävdande par. Vidare kan det vara mycket svårt att separera häckande par från yngre fåglar som finns i området men inte häckar, detta gäller främst gässen.

Häckfågelinventeringen har kompletterats med iakttagelser som rapporterats på *Artportalen*. Inventeringsresultatet framgår av tabell 1. De osäkerhetssiffror som anges i det följande är subjektiva bedömningar. Här följer kommentarer per art.

Skäggdoppning Enstaka fåglar sågs.

Knölsvan Ett par hävdade revir. Inga ungar sågs.

Grågås Nästan omöjligt att lokalisera bon, då dessa läggs dolt i vassen och häckningen startar mycket tidigt. Tre par med ungar kunde iakttas i viken. De flyttade sedan till Dämmet.

Kanadagås Normal förekomst. Osäkerheten är ca ±2 par.

Gräsand Arten noterades i samma omfattning

än under 2016. Antalet redovisade par har en osäkerhet på ca ±3 par. Ungarna har förflyttats till Dämmet.

Snatterand Enstaka fåglar syntes i viken.

Skedand Enstaka fåglar syntes i viken.

Årta Enstaka fåglar syntes i viken i år.

Knipa Hur många par som verkligen häckar är osäkert. Noterat antal par (4) har en osäkerhet på ca ±1. Ungar sågs i Dämmet.

Storskrake Svårt att veta hur många storskrakar som häckar. Två honor sågs med ungar.

Vattenrall Hördes vid dikesmyningarna på östra och västra sidan.

Sothöna Den vanligaste vattenfågeln. Antalet par (6) har en osäkerhet på ca ±2.

Tofsvipa Uppskattningsvis 8 par höll till främst på mader och omgivande betesmark. I vilken utsträckning de häckade är osäkert.

Rödbena Fåglar fanns tidvis i sydöstra delen av viken. Ingen konstaterad häckning.

Enkelbeckasin En mycket svårinventerad art som trivs bäst i lite mer högväxt madvegetation.

Brun kärrhök Ett par höll till i området. Ungfåglar sågs.

Gulärkla Uppskattningsvis fyra par fanns på sydöstra sidan.

Ängspioplärka Något fler än i fjol.

Buskskvätta Något fler än i fjol.

Övriga inte inventerade mindre tättingar

Vanligast i vass- och buskmarkerna har sävsparven varit, följd av sävsångaren. Rørsångaren förekom mera sparsamt.

Tabell 1 Antal par eller revir av fågelarter knutna till Svartsjövikens 2010–2017.

Arter	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Kommentarer 2017
Skäggdopping	1	1	1	1	1	1	1	1	Inga ungar sågs
Knölsvan	1	1	1	1	1	1	1	1	Inga ungar sågs
Grågås	3	3	3	3	3	3	4	4	Fyra par med ungar
Kanadagås	5	4	6	6	5	5	4	3	Ungar sågs
Rördrom	0	0	0	0	1	1	1	1	Hördes
Gräsand	9	10	10	9	9	9	8	7	Ungar sågs
Kricka	0	0	0	0	0	0	0	0	Enstaka fåglar
Snatterand	1	0	0	0	0	0	1	0	Enstaka fåglar
Skedand	0	0	0	0	0	0	0	0	Enstaka fåglar
Knipa	4	4	5	5	5	5	5	4	4 par med ungar
Storskrake	3	4	4	3	3	4	3	3	3 par med ungar
Vattenrall	3	3	3	3	0	2	2	2	Inga ungar sågs
Sothöna	12	11	10	8	8	7	7	6	Ungar sågs
Tofsvipa	10	10	10	9	8	9	9	8	Ungar sågs
Rödbena	1	0	1	0	0	0	0	0	Enstaka fåglar sågs
Enkelbeckasin	7	7	6	7	8	10	10	9	Svårinventerad
Summa	60	58	60	55	52	57	56	49	
Övriga arter									
Brun kärrhök	1	1	1	1	1	1	1	1	
Gulärta	6	6	5	5	5	4	5	4	
Ängspiplärka	7	7	8	8	7	8	7	8	
Buskskvätta	8	8	8	7	6	7	7	7	
Gräshoppsång	0	0	0	0	0	0	0	0	
Sävsångare	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	10	10	
Rörsångare	ca 4	ca 4	ca 4	ca 4	ca 4	ca 4	4	5	
Skäggmes	ca 2	ca 2	0	0	0	0	0	1	
Sävsparrv	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	20	

Svårinventerade arter är vigg, knipa och storskrake, som förekommer rastande på vårsträcket i betydligt större antal än vad som sedan går till häckning. Någon konstaterad häckning av vigg har inte noterats. Svartsjö dämma har blivit en

konkurrerande uppehållsplats för våtmarksfågellarna i området. Många nykläckta ungvikar har vandrat över till Dämmet där födotillgången varit betydligt bättre än bland konkurrerande fiskar i viken.

Foto: Kjell Häggvik

Skedanden häckar i Svartsjö Dämme.

Svartsjö dämme

Hösten 2014 markbearbetades den del av Dämmet som ligger mellan utsiktsplattformen och Svartsjövägen. Vattnet i Mälaren har därefter varit relativt lågt under 2017. Bearbetningen som skedde genom kriminalvårdsanstaltens försorg för att förbättra betetrycket, fick därför god effekt i den djupaste delen närmast vägen. Traktorkörningen innebar en utlösning av näring bunden i främst vegetation till vattnet och det stimulerade produktion av olika smådjur lämpliga som fågelföda. Ingen häckning av skrattnås eller årta kunde konstateras. Ett par årtor höll till vid dämnet samt ett stort antal skrattnåsar.

Fortfarande gäller annars att till Dämnet söker sig många ungvullar av kanadagås, knipa, sothöna och gräsand från den närliggande fiskrika Svartsjöviken. Vid midsommartid hade vegetationen tagit över en del av vattenytorna i Dämnet. Det fanns fortfarande gott om fåglar, vilka dock var svårbedda utom närmast vägen. Betetrycket på fastare mark har varit bra. Betesdjuren har släppts ut tidigare på försommaren och fått beta så sent som möjligt på hösten. Även om bete har

etablerats kommer en viss vinterslätter att behöva utföras. Det skedde senast 2016.

Vid häckfågelinventeringen 2017 av Svartsjö Dämme har använts samma metodik som i Svartsjöviken. I tabell 2 redovisas resultatet.

Här följer kommentarer per art.

Knölsvan Ett par i lämplig biotop.

Grågås Åtta par fick ungar, ca 80 ungar kunde konstateras. Ca 60 individer som översomrade.

Kanadagås Som mest två par med ungar som förmodligen kommer från själva viken. De stannade relativt kort tid i Dämnet. När ungarna blivit större rörde de sig troligen ut i Mälaren.

Gräsand Som mest räknades två kullar. Ungarna blev troligen flygfärdiga. De flesta kullarna härstammade sannolikt från Svartsjöviken.

Snatterand Tre par fick ungar.

Skedand Ett par fick ungar.

Bläsand Två par fick ungar.

Kricka Som mest höll ca 200 till på det nyrestaurerade området. Svårt att skilja revirhävdande från yngre inte häckande men översomrande fåglar.

Årta Ett par höll till i dämmet. Ingen häckning kunde konstateras.

Knipa Fem kullar kunde räknas in, säkerligen kom de flesta från häckningar i Svartsjö slottspark.

Brunand Enstaka fåglar sågs. Inga ungar sågs.

Sothöna Häckade i Dämmet med fem par. Någon invandring av sothönspar från Svartsjöviken kunde inte märkas. Troligen är sothönsen mycket revirbundna.

Tofsvipa Uppskattningsvis sju par etablerade sig i dämmet. Bon och ungar noterades för sju

par. Möjligen kan någon kull ha tillkommit från åkermarken genom invandring.

Rödbena Ingen häckning, enstaka fåglar sågs och hördes.

Enkelbeckasin Svårinventerad. Fem par markerade revir.

Mindre strandpipare Ett par häckade. Ungar sågs.

Skrattmås Ingen häckning.

Smådopping Ett par häckade troligen.

Rörhöna Ett par häckade. Ungar sågs.

Tabell 2. Antal par eller revir av fågelarter knutna till Svartsjö däme 2010–2017.

Arter	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Kommentarer 2016
Knölsvan	0	0	0	0	2	1	0	0	Inga ungar sågs
Grågås	8	6	7	7	5	8	8	8	Ca 80 ungar räknades
Kanadagås	4	4	4	3	3	3	3	2	Ungar sågs
Gräsand	8	7	6	5	5	4	4	3	Tre par med ungar
Snatterand	1	1	2	2	0	1	0	3	
Skedand	2	2	1	1	0	0	0	1	Ett par häckade
Kricka	0	0	0	0	0	3	1	0	Inga ungar sågs
Årta	1	0	0	0	0	1	0	1	Inga ungar sågs
Brunand	0	1	0	0	1	0	0	1	Inga ungar sågs
Knipa	7	6	6	6	6	5	5	5	Kullar, häckning i parken
Sothöna	7	6	6	5	5	5	6	5	Fem par med ungar
Tofsvipa	6	6	6	5	6	6	7	6	Sex par med ungar
Dammsnäppa	0	0	0	0	0	0	0	0	Ingen observation
Rödbena	0	1	1	0	0	0	0	0	Enstaka fåglar sågs
Enkelbeckasin	4	4	4	4	5	5	5	5	Svårinventerad
M. strandpipare	1	1	0	0	0	0	1	1	Ungar sågs
Vattenrall	2	2	2	2	2	2	2	2	Trolig häckning
Fiskmås	1	1	1	1	1	1	1	0	Ingen häckning
Skrattmås	0	0	0	0	0	1	0	0	Ingen häckning
Smådopping	0	0	0	0	0	1	1	1	Trolig häckning
Rörhöna	0	0	0	0	0	1	1	1	Trolig häckning
Summa	52	48	46	41	41	47	46	45	

Observationer i Ekerö kommun 2017

Kjell Häggvik & Jan Sondell

För artonde gången redovisas här fågelobservationer i Ekerö kommun. Någon ny art sågs inte 2017. Sammanlagt har alltså fortfarande 263 arter setts i kommunen. Under året sågs 193 arter, snösiska räknad som egen art. Vill ni veta mer om några av de redovisade fynden rekommenderas ett besök på Artportalen.

Den kungsfiskare som uppehöll sig nedanför Ekebyhovsbacken 2016 kom tillbaka 2017. Under den milda hösten har den dock inte syntts till. Några arter som inte ses regelbundet på Mälaren men som sågs 2017 är ängshök, smalnäbbad simsnäppa, skräntärna, ringtrast, sommargylling samt rosenfink.

Vädret under våren, sommaren och förhösten var kallt och torrt. Sedan kom regnet och Mälaren steg kraftigt. Många arter hade sannolikt svårt att få ut ungar i normal omfattning, något som sannolikt speglar fågelförekomsten och som också visat sig under höstens matning där antalet individer för de olika arterna varit relativt låga. Det verkar som om steglits numera är vanligare än grönfink på öarna. En fågel som blivit sällsynt hösten 2017 i våra marker är varfågeln.

Sångsvan *Cygnus cygnus*

Största antal uppgick till 55 ex sträckande S i en fin plog vid Gällstaö 22.11 (Jan Sondell). Vårobservationen 12.3 gav 30 ex rastande vid fågeltornsparkeringen (Janne Björk, Urpo Könnömäki). Tidigaste häckningsobservationen görs 19.3 av Bertil & Ulla Dolk av en parning i Svartsjö dämme. Paret i Bonadammen 5 ungar 25.5–1.6 (Jan Wernerman, Hasse Andersson m.fl.). Andra lokaler med häckningsobservationer är Kyrkpölen 28.4, 30.4 (Hasse Andersson), ruvande i Snorran (samma par som hade ungar i Bonadammen?) 12.5, 19.5 (Jan Wernerman, Roger Månsson) samt Svartsjövikens bl.a ruvande ruvande i Svartsjömaden 2.6 (Gigi Sahlstrand).

Spetsbergsgås *Anser brachyrhynchus*

2 ex ses rastande vid Svartsjövikens 19.3–24.3 (Carina Häger, Kjell Kroon, Janne Björk, Glenn Cornland m.fl.).

Bläsgås *Anser albifrons*

70 ex sträckande i Furuhem 6.10 och Sänga k:a 08.10 (Glenn Cornland). Observationerna under våren mellan 12.3 (Urpo Könnömäki, Janne Björk m.fl.) och 10.6 (Jan Wernerman).

Grågås *Anser anser*

Största antal uppgick till 1 500 ex födosökande på Mälaren utanför kyrkan på Adelsö 13.08 (Jan Wernerman). De riktigt stora talen över 1 000 ex sågs på Adelsö från 13.8 till 3.9 (Hasse Andersson, Jan Wernerman). Första grågåsobservationen 28.1 av 2 ex födosökande i Lindby (Jan Wernerman) och sista är 30+75 ex födosökande vid Svartsjövikens 21.10 (Jan Wernerman).

Kanadagås *Branta canadensis*

Största antal uppgick till 350 ex födosökande i Mastområdet 27.08 (Ola Jörnstedt), en flock inklusive en del grågäss. En annan stor flock på 300 ex rastande vid Bonadammen 3.9 (Jan Wernerman). Kanadagås observerades nästan hela året med start 17.2 i Svartsjövikens (Marianne Dannbeck). Sista observationen gjordes av 2 ex födosökande i Menhammarsvikens 31.12 (Jan Wernerman).

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

Största flocken uppskattades till 700 ex rastande vid Sänga k:a 8.10 (Glenn Cornland). Observationer gjordes 28.10 i Drottningholmsparken av 350 ex rastande (Sven-Erik Schultzberg). 5 ex observerades i häcktid och lämplig biotop på Adelsö 21.5 (Jan Wernerman) och 3 häckpar sågs på Fiskarholmen 1.6 (Jan Sondell).

Bläsand *Anas penelope*

Största antal uppgick till 12 ex födosökande i Kyrkpölen 26.03 (Jan Wernerman), vilket borde vara ett riktigt lågmärke. 2–4 ex rastade i Svartsjömaden och Dämnet i perioden mellan 1.6 och 10.7 (Rune Jonsson, Janne Björk, Håkan Markstedt m.fl.). Första observationerna görs 19.3 av 4 ex födosökande Kyrkpölen (Jan Wernerman) och 2 ex Menhammarsviken (Jan Wernerman, Kjell Häggvik). Den sista att lämna kommunen blir den som rastande vid Gällstaö 23.11 (Jan Sondell).

Snatтерand *Anas strepera*

Största antal uppgick till 50 ex i Svartsjö däme 18.4 (Göran Møllebo). Första observationen 4 ex födosökande i Svartsjövikens 18.3 (Jan Wernerman m.fl.). Sista observationen 2 ex förbiflygande i Eldgarnsö 12.11 (Bengt Eriksson m.fl. i MOF aktivitet). Ett flertal häckningsobservationer görs varav följande noteras; Kyrkpölen i form av parning/parningsceremonier 16.4 (Hasse Andersson) och vid Svartsjö däme; 40 ex, med ett stort antal pull, 7.7 (Göran Møllebo) och 30 ex rastande med ett antal pull 9.7 och 15.7 (Rune Jonsson).

Kricka *Anas crecca*

Största antal uppgick till 150 ex födosökande i Svartsjövikens 25.3 (Jan Wernerman). Flera större ansamlingar under hösten, t.ex. 60 ex i Svartsjö däme 8.9 och 10.9 (Jan Wernerman). I Kyrkpölen samlades 36 ex 14.4, dvs. i häcktid och lämplig biotop (Hasse Andersson). Årets första var 1 ex rastande i Svartsjövikens 14.3 (Glenn Cornland) och sista var 5 ex förbiflygande vid Svartsjö däme 28.10 (Urpo Könnömäki, Kjell Häggvik).

Gräsand *Anas platyrhynchos*

Största antal uppgick till 250 ex födosökande i Menhammarsviken 26.10 (Jan Wernerman). Kommentarer att notera var 22 pull i Svartsjö däme 21.6 (Bertil & Ulla Dolk) där en unge togs av brun kärnhök och de 9 nykläckta ungar som sågs vid Gällstaö 29.7 (Jan Sondell), vilket är sent! Se också notis på sid. 36.

Stjärtand *Anas strepera*

Kommunen fick besök av 2 ex stjärtand under året i Svartsjö däme 18.3 till 19.3 (Marianne Dannbeck, Jan Wernerman m.fl.), 13.4 (Gigi Sahlstrand) samt 2 ex rastande i Kyrkpölen 22.7 (Birgit Svensson, Hasse Andersson).

Årta *Anas querquedula*

1 eller 2 årtor ses från 2.4 från Svartsjövikens fågeltorn (Rune Jonsson) och vid Svartsjö däme (Janne Björk). Observationerna fortsätter till 1.6 och de ses av många skådare.

Skedand *Anas clypeata*

Skedand anländer först till Svartsjövikens 2.4 med 2 ex som födosöker (Jan Wernerman). Största flocken på 18 ex flyger fram och åter över Fiskarfjärden och slutligen mot kanalen 3.5 (Sven-Erik Schultzberg). I april görs flera observationer som indikerar möjlig häckning, vilket bekräftas med 9 ganska små pull födosökande i Svartsjö däme 21.6 (Bertil & Ulla Dolk) samt hona med 5 pull i Svartsjö däme 7.7 (Göran Møllebo). 2 stationära håller sig i Svartsjö däme till 27.10 (Glenn Cornland).

Brunand *Aythya ferina*

Även i år vistades många brunänder i Bonadammen och den talrikaste noteringen gjordes 1.6 av 9 hannar, 3 honor (Jan Wernerman). Brunänder kunde även ses på andra lokaler, t.ex. i Ölsta med par i häcktid, lämplig biotop i Ölsta 24.4 (Jan Wernerman) och 3 ex inkl 1 ex 1k i Torslunda dagvattendamm 6.8 (Staffan Wolter, Roger Månsson). Brunänder ses mellan 18.3 1 ex i Svartsjö

Par av småskrake.

dämme (Marianne Dannbeck) och 1 ex födosökande i Bonadammen 31.8 (Jan Wernerman).

Alfågel *Clangula hyemalis*

Endast en observation av alfågel i kommunen under året då 2 ex flög förbi Rastaholm 26.4 (Jan Wernerman).

Sjöorre *Melanitta nigra*

8 ex flög in i Väntholmsviken 27.4 kl 1000, upptäcktes samtidigt som de gjorde en vändning och flög söder ut från viken (Gigi Sahlstrand). 22 minuter senare ses 8 ex rastande i Fiskarfjärden (Glenn Cornland), troligen samma individer. De 8 kan även ses av Bertil & Ulla Dolk och Kjell Häggvik.

Svärta *Melanitta fusca*

6 ex rastade i Lövstafjärden 01.05 (Glenn Cornland).

Småskrake *Mergus serrator*

5 rapporter under året varav följande angav 2 ex; förbiflygande i Fiskarfjärden 25.4 (Glenn Cornland), rastande i Sjöängen 15.5 (Janne Björk), födosökande vid Adelsö 28.5 (Jan Wernerman)

och obs i häcktid, lämplig biotop i Kyrkpölen, viken utanför 2.6 (Hasse Andersson).

Vaktel *Coturnix coturnix*

Första sången hördes från Torslunda åkrarna i Sundby 4.6 (Janne Björk). Därefter noterades spel på ett 10-tal lokaler fram till 13 augusti (Jan Wernerman).

Fasan *Phasianus colchicus*

Största antal uppgick till 7 ex i Mastområdet 25.2 (Jan Wernerman).

Storlom *Gavia arctica*

Året börjar med 1 ex som ropar i natten vilket hörs på Grankulla gård, Färingsö 9.4 (Christian Lagström). Totalt 12 observationer med det största antalet som uppgick till 5 ex i tre grupper som sträckte över fjärden vid Färjstadens båtplats 28.4 (Glenn Cornland). En indikation på möjlig häckning gjordes med 2 ex i lämplig biotop Bryggshusviken, Adelsö 1.5 (Birgit Svensson, Hasse Andersson). Den sista observationen blev 2 ex förbiflygande vid Kaggeholm 30.9 (Lasse Svensson).

Par av rörhöna i Bonadammen.

Smådopping *Tachybaptus ruficollis*

Smådoppingen lyckades med häckning i flera av våra lokaler. Observationer av ungar gjordes i Drottningholmsdammarna 4.7 (Ulf Nilsson) 1 ex pull, 1 ex 1k Bonadammen 3.9 (Mats Andersson), 2 ex 1k födosökande Svartsjö däme 20.9 (Jan Wernerman). Talrikaste observationen blev 6 ex födosökande i Bonadammen 15.10 (Jan Wernerman).

Svarthakedopping *Podiceps auritus*

Svarthakedoppingen kom först till kommunen då ena partnern i Torslunda paret dök upp 12.4 (Glenn Cornland). Som mest fanns 3 par i lämplig häckbiotop i Torslunda dagvattendamm 26.5 (Glenn Cornland). Övriga lokaler med svarthakedopping blev 2 ex Ölsta 24.4 (Jan Wernerman), 1 ex Bonadammen 28.4 (Birgit Svensson, Hasse Andersson), 1 ex i häcktid, lämplig biotop i Svartsjö däme 6.6 (Jan Wernerman).

Rördrom *Botaurus stellaris*

2 ex hörs från Grankulla gård, Färingsö 9.4 (Christian Lagström) då en hörs från Eldgarnsö och den andra står i Grankullavikens vassar och tutar. Hörda rördrommar noterades under april och maj.

Ägretthäger *Casmerodius albus*

Även detta år fick vi besök av ägretthäger i Svartsjöviken (Roger Månsson m.fl.) Hägern stod och tog det lugnt i vasskanten på västra sidan dvs. mitt emot fågeltornet.

Gråhäger *Ardea cinerea*

Det största antalet noterades till 18 ex vid Kyrkpölen 25.6 (Hasse Andersson) då hägrarna kom från Lindbyhället och kretsade över vattnet, varvid några gick ner i pölen. 2 gjorde bobygge i Norrskog Svartsjö 5.5 (Roger Månsson) och visade parningsbeteenden.

Bivränk *Pernis apivorus*

Observationer av bivränk noterades i kommunen sporadiskt mellan 26.5 (Christian Lagström) över Grankulla gård och 24.9 sträckande över Fågeltornsparkeringen (Kurt Idstam, Göran Møllebo). Intressanta kommentarer är en förbiflygande vid Adelsöfärjan 5.7 (Urpo Könnömäki, Kjell Häggvik) som uppvisade spelflykt, dvs. slår ihop vingarna, samt flera observationer där andra arter (bruna kärrhökar, ormvränk och fiskmå) störts sig på bivrånkens närvaro.

Röd glada *Milvus milvus*

1 röd glada flög förbi fågeltornet vid Svartsjöviken 9.4 (Ingmar Paulsson).

Havsörn *Haliaeetus albicilla*

Under året konstaterades en lyckad häckning på Ekerön, vilket fick lokal mediauppmärksamhet. Se också pärm sida 2.

Blå kärrhök *Circus cyaneus*

12 separata observationer av blå kärrhök gjordes under året från 21.3 Fågeltornet Svartsjöviken (Kjell Häggvik m.fl.) till 24.9 från Fågeltornsparkeringen (Glenn Cornland, Janne Björk). Övriga observationer är gjorda från ett flertal olika lokaler i kommunen.

Stäpphök *Circus macrourus*

En grupp skådare fick närkontakt med årets stäpphök vid Svartsjömaden 28.4 (Gigi Sahlstrand m.fl.) då höken kom lågt flygande från dämmet, flög utmed madens västra sida, bara 6 meter från gruppen. Fågeln flög över Svartsjövägen och följde lågt Svartsjövikens västra kant söderut.

Ängshök *Circus pygargus*

En ängshök sträckte stadigt norrut i trädtoppshöjd öster om vägen vid Parkvillorna hpl. 2.6 (Bertil & Ulla Dolk).

Fjällvråk *Buteo lagopus*

Vid flera tillfällen noteras 2 ex vid olika lokaler under vinter/vår- och höstperioden. Fjällvråkens ”sommar-uppehåll” skedde mellan 16.4 Väderstationen, Adelsö (Hasse Andersson, Birgit Svensson) och 16.9 Svartsjöviken (Jan Wernerman, Kurt Idstam m.fl.). Stationär närvaro var vid Svartsjöviken och även troligen på Lovö, pga. De rikliga rapporterna.

Fiskgjuse *Pandion haliaetus*

Ett mycket tidigt vårfynd, rekord för kommunen enligt Artportalen då 1 ex sträckte NO över Kungsberga 18.3 (Christian Lagström), Samma dag sågs 1 ex över Svartsjöviken 18.3 (Göran Möllebo). Sista observationen blev 1 ex sträckande S över Nockebybron på Ekerösidan 3.10 (Sven-Erik Schultzberg). Säkra häckningsobservationer gjordes då en fågel ruvade, Högholmen 23.4 (Mats Andersson), 2 ex i par ruvade i Ricksättra 6.5 (Anders Eriksson).

Tornfalk *Falco tinnunculus*

Enstaka tornfalk observerades på olika platser i kommunen mellan 25.3 då 1 ex flög förbi Svartsjö dämma (Marie Markelius, Simon Karlsson) och 19.9 då 1 ex födosökande i Mastområdet (Kurt Idstam, Sven-Erik Schultzberg).

Stenfalk *Falco columbarius*

1 ex flög förbi Thorslunda 3.3 (Glenn Cornland)

och 1 ex födosökte vid vägkorset Iländavik/skär 28.4 (Bertil & Ulla Dolk).

Lärkfalk *Falco subbuteo*

Årets första lärkfalksobservation är 1 ex förbiflygande i Ricksättra 6.5 (Anders Eriksson) och sista 1 ex födosökande i Svartsjö dämma 5.9 (Rune Jonsson). Ett flertal möjliga häckningar noteras varav följande indikerar säkra häckningar; 4 ex upprörda, varnande vid Kanton, hygget 30.8 (Johannes Måsviken) med kommentaren att det troligtvis ett par med två stora ungar samt 1 ex. 1k stationär Drottningholms golfbana 20.7 (Fredrik Thernlund) tiggande mat av förälder.

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

10 observationer gjordes under året. Under våren sågs pilgrimsfalk från Fågeltornet, Svartsjöviken 3.4 (Janne Björk) till 20.4 och under hösten sågs falken från 21.8 till 4.10 vid Fågeltornsparkeringen (Kurt Idstam).

Vattenrall *Rallus aquaticus*

Vattenrall noterades under perioden 25.2, 2 ex färska spår vid Sötvattenslaboratoriet (Jan Wernerman) till 21.10, 1 ex lockläte/övriga läten i Svartsjö dämma (Kjell Häggvik).

Småfläckig sumphöna *Porzana porzana*

Arten hördes under en kort period, mellan 2.5 från Fågeltornet (Janne Björk, Glenn Cornland m. fl), Svartsjöviken och 14.5 i Södra delen (Bertil & Ulla Dolk). I övrigt hördes även sumphönan på Eldgarnsö 4.5 (Jan Wernerman).

Rörhöna *Gallinula chloropus*

Första observationerna gjordes av 1 ex 6.4 i Ölsta tegeldamm och 1 ex Rishögsdammen, Prästnibble, Färingsö (Gigi Sahlstrand). Ölstadammen är en känslig lokal men även mycket svårskådad och man skall inte gå på vallen mellan dammarna. Sista observationen var 1 ex lockläte, övriga läten i Svartsjö dämma 28.10 (Roger Månsson). 3 ex observerades i Drottningholm 4.10 (Kent

Nilsson). En del observationer indikerar möjliga häckningar, dock inte säkerställda. 1k-fåglar har dock noterats.

Sothöna *Fulica atra*

Största antal uppgick till 100 ex i Menhammarsviken 02.04 (Mats Andersson). Största antal ungar, 15 ex, sågs i Svartsjö däme 3.6 (Jan Wernerman). Övriga observationslokaler med ungar var Bonadammen, Kyrkpölen, Högholmen och Gällstaö.

Trana *Grus grus*

Första observationen av 1 ex sträckande NO över Fågeltornsparkeringen 12.3 (Janne Björk). Årets största tranflock, 200 ex, sågs sträckande S en bit bort från Mastområdet över Mälaren 5.10 (Per Lönnborg), samt sista observationen var lockläte, övriga läten som hördes vid Hagalund 7.10 (Hasse Andersson). 3 ex utförde parningsceremonier i Kyrkpölen 30.4 (Hasse Andersson), då de dansade med flax och hopp en stund. I Väntholmen 2.5 noterades spel/sång (Gigi Sahlstrand). Även vid Stavsund har två spelande fåglar hållit till enligt rapport (till Jan Sondell).

Strandskata *Haematopus ostralegus*

Som den årliga traditionen bjuder, inleds observationerna av strandskata med 1 ex vid Drottningholms slott 26.3 (Sven-Erik Schultzberg), där fågeln står framför slottet längst ut till vänster. Största antal uppgick till 9 ex födosökande i Kyrkpölen 25.4 (Kjell Häggvik). Sista observationen var 2 ex vid Drottningholms slott 7.8 (Petter Sahlström).

Mindre strandpipare *Charadrius dubius*

Konstaterad häckning i Kyrkpölen med observation av 1–2 ex 1k i häcktid 22.7 (Birgit Svensson, Hasse Andersson). Par under häckningstid sågs i Älvnäs –grustäkt, Svartsjö däme och Svartsjö-viken.

Större strandpipare *Charadrius hiaticula*

I Kyrkpölen noteras 1–4 ex mellan 21.7–1.9 (Hasse Andersson, Birgit Svensson m.fl.) utom 20.8 då 10 ex observeras. I Svartsjö däme ses 2 ex 16.5 (Samuel Klintefelt) och under perioden 5.8–26.8 ses 1–4 ex (Glenn Cornland, Janne Björk, Bertil & Ulla Dolk m.fl.) utom 12.8 då 12 ex ses (Jan Wernerman). En 1k-individ noteras 5.8 i Svartsjö däme (Glenn Cornland).

Ljungpipare *Pluvialis apricaria*

Som mest ses 200 ex vid Södra delen, Svartsjö-viken 13.5 (Göran Möllebo).

Kustpipare *Pluvialis squatarola*

2 observationer av kustpipare; 1 ex förbiflygande över Furuhem 12.8 (Glenn Cornland) samt 5 ex rastande i Svartsjö däme 20.8 (Janne Björk).

Tofsvipa *Vanellus vanellus*

En av våra tidigaste vadare anlände till kommunen 28.2 till flera olika lokaler; Älby hage (Urpo Könnömäki), Lovö kyrka (Jan-Eric Sundin), Fågeltornsparkeringen (Jan-Eric Sundin, Kjell Häggvik) och Barkarby (Fredrik Thernlund). Mest sedda blev 500 ex; förbiflygande vid Adelsö 10.8 (Jan Wernerman). Årets sista observation blev 30 ex rastande på Lovö kyrkängar 7.11 (Kurt Idstam).

Brushane *Philomachus pugnax*

Brushane observerades mellan 25.4 och 30.9. 20 ex födosökande i Svartsjö däme 30.8 (Jan Wernerman).

Småsnäppa *Chalidris minuta*

2 observationer av troligtvis 1 individ rastande i Kyrkpölen, Adelsö 21.5 (Hasse Andersson, Jan Wernerman).

Mosnäppa *Calidris temminckii*

1–5 ex mellan 12.5–17.5 i Svartsjö däme (Rune Jonsson, Janne Björk, Bertil & Ulla Dolk m.fl.) och 2 ex i Kyrkpölen, Adelsö mellan 21.5–1.9 (Jan Wernerman, Hasse Andersson, Birgit Svensson).

Foto: Kjell Häggvik

Sträckande morkulla.

Spovsnäppa *Calidris ferruginea*

Årets spovsnäppa sågs rastande och födosökande i Svartsjö däme 20.7 och 22.7 (Gigi Sahlstrand, Lotta Berg, Janne Björk, Bertil & Ulla Dolk m.fl.).

Kärrensäppa *Calidris alpina*

1 ex observeras först i Svartsjö däme 10.5 (Jan Wernerman), följt av 1 ex. 1k 9.7 (Rune Jonsson) och 1–10 ex ses 4.8–12.9 (Kjell Häggvik m.fl.). Observationerna i Svartsjö däme mellan 30.8–8.9 noterar individer som är 1k. I Kyrkpölen, Adelsö ses 1 ex 21.7 (Bertil & Ulla Dolk, Hasse Andersson, Birgit Svensson) såväl som 5.8 och 27.8 (Hasse Andersson, Birgit Svensson).

Dvärgbeckasin *Lymnocyptes minimus*

Enda observationen under året var 1 ex födosökande i Svartsjömaden 26.2 (Jan Wernerman).

Dubbelbeckasin *Gallinago media*

1 ex hördes kort spelande från Södra delen stående i Fågeltornet, Svartsjöviken 17.5 (Janne Björk).

Morkulla *Scolopax rusticola*

Morkulla hörs först i Furuhem 31.3 (Glenn Cornland) och sist i Hagalund, Adelsö 9.7 (Birgit Svensson, Hasse Andersson). Största antal uppgick till 3 ex spelflygande i Prästnibble 7.4 (Gigi Sahlstrand).

Myrspov *Limosa lapponica*

1–2 ex rastar och födosöker i Svartsjö däme mellan 4.8–7.8 (Kjell Häggvik m.fl.).

Småspov *Numenius phaeopus*

7 ex rastar vid Svartsjöviken på plöjd åker vid tornparkeringen 10.5 (Jan Wernerman). 1 ex

klev upp på en sten i hagen framför växthusen när Glenn Cornland passerade i Västra fårhagen 18.5. Sista observationen var 1 ex födosökande i Svartsjö dämma 27.7 (Roger Månsson).

Storspov *Numenius arquata*

21 rapporter på vårsträcket mellan 13.4 och 7.5 och 3 rapporter på hösten mellan 24.6 och 20.8. Största antal uppgick till 17 ex förbiflygande i Eldgarnsö 7.5 (Jan Wernerman).

Skogssnäppa *Tringa ochropus*

Häckningsobservationer av 1 ex som flyger runt, lockar, sjunger och utför spelflykt vid Växthusdammarna 17.4–19.4 (Glenn Cornland).

Svartsnäppa *Tringa erythropus*

En av våra större och vackra Tringa-vadare fanns hos oss större delen av perioden mellan 1.5 och 16.9, noterat i Svartsjö dämma, Svartsjöviken (Jan Wernerman). Mest sedda var 6 ex i Kyrkpolen 24.6–25.6 (Bertil & Ulla Dolk, Hasse Andersson) och i Svartsjö dämma 14.8 (Bertil & Ulla Dolk) samt 26.8 (Kurt Idstam). Den har noterats även vid Thorslunda 29.6 (Glenn Cornland).

Gluttsnäppa *Tringa nebularia*

1 ex rastande i Kyrkpolen 29.4 (Hasse Andersson) och de sista 3 ex i Svartsjö dämma 17.9 (Göran Möllebo). Största antal uppgick till 8 ex rastande i Svartsjö dämma 5.8 (Janne Björk). Övriga lokaler som noterat var Bonadammen 5.8–10.8 (Hasse Andersson, Birgit Svensson, Jan Wernerman) och Furuhem, Torslunda 25.6 (Glenn Cornland).

Drillsnäppa *Actitis hypoleucos*

Drillsnäppa noterades mellan 28.4, 1 ex spel/sång vid Färjstadens båtplats (Glenn Cornland) och 27.8 1 ex i Svartsjö dämma (Göran Möllebo). Häckningsbeteende noterades vid ett antal tillfällen dock ej säkerställda häckningar. Den troligaste häckningen var i Väntholmsviken där 2 ex i par upprört varnande 22.5 (Gigi Sahlstrand).

Smalnäbbad simsnäppa *Phalaropus lobatus*

1 ex sågs rastande i Kyrkpolen, Adelsö 31.5–1.6 (Hasse Andersson, Jan Wernerman) och 1 ex rastade i Svartsjömaden 1.6 (Rune Jonsson, Janne Björk, Håkan Markstedt).

Dvärgmå *Larus minutus*

Årets enda observation var 1 ex förbiflygande vid Kurön 9.7 (Adam Stålnäbb).

Skrattmå *Larus ridibundus*

Största antal uppgick till minst 3 000 ex i Lövfjärden 13.4 (Dag Lanerfeldt). Även i Svartsjö dämma noterades stora antal; 250 ex 21.4 (Rune Jonsson) och 320 ex 10.4 (Bertil & Ulla Dolk).

Silltrut *Larus fuscus*

Silltrut noteras mellan 25.3, 2 ex förbiflygande vid Grankulla gård (Christian Lagström) och 26.9 1 ex rastande vid Drottningholmsbron (Ari Määttä), varav det största antalet uppgick till 50 ex på Lövfjärden 13.4 (Dag Lanerfeldt). En ljusmantlad silltrut noteras såsom tidigare år på Drottningholmsbron. I det fall rastillhörighet fastställs är den av underarten *Larus fuscus graellsii*. Den ljusmantlade silltruten sågs 16.7 samt 10.8–3.8 (Sven-Erik Schultzberg m.fl.). Häckningsobservationer gjordes i Svartsjömaden/Svartsjö dämma 16.5–19.8 och Torslunda dagvattendamm 3.5–28.6, i båda fallen med upp till 2 ungar (Glenn Cornland, Gigi Sahlstrand m.fl.).

Skräntärna *Hydroprogne caspia*

7 observationer under året, 1 ex födosökande Malmsviks strandängar 11.5 (Sven-Erik Schultzberg), 1 ex förbiflygande Hagaringen 6.6 (Bertil & Ulla Dolk), 1–3 ex rastande Svartsjö dämma 16.7–17.7 (Gigi Sahlstrand, Staffan Wolter m.fl.) samt 1 ex adult och 1 ex 1k födosökande Väntholmsviken 19.8 (Gigi Sahlstrand). Observationen i Väntholmsviken är precis som förr om åren då det kommer en eller två vuxna skräntärnor in i viken med en tiggande unge efter sig, på väg söder ut.

Foto: Kjell Håggvik

Gluttsnäppa och drillsnäppa.

Fisktärna *Sterna hirundo*

Året var mediaintensivt för fisktärnorna i samband med att högvakten vid Drottningholms slott ansökte om skydds jakt på de aggressiva tärnorna. Skydds jakt beviljades försvarsmakten enligt MOFs förslag på det sättet att samtliga ägg lagda av fisktärnor och reden inom ett avgränsat område fick förstöras, dock fick man ej ta till vapen. Tillståndet var tidsbegränsat och i övrigt etiskt reglerat. Största noterade antal var 100 ex i lämplig häckbiotop vid Fiskarholmen 6.6 (Jan Sondell). Ungar finns rapporterade vid Kaggeholm 17.7 (Conny Kroon) och Svartsjömaden 20.7 (Gigi Sahlstrand, Lotta Berg).

Silvertärna *Sterna paradisaea*

2 observationer av silvertärna; 1 ex förbiflygande vid Sänga-Nibbla båtplats 28.4 (Glenn Cornland) och 6 ex förbiflygande vid Färjstaden 30.4 (Jan Wernerman).

Skogsduva *Columba oenas*

Vinterfynd: 8 ex förbiflygande Lovö prästgård hpl. 28.2 (Ola Jörnstedt), 1 ex spel/sång Klippans väg, Väntholmsviken 26.2 (Gigi Sahlstrand), 2 ex förbiflygande Adelsö 25.2 (Jan Wernerman), upp till 26 ex födosökande Skå kyrka 24.2 (Bertil & Ulla Dolk, Gigi Sahlstrand), 2 ex förbiflygande Lovö kyrkängar 19.2 (Jan Wernerman), 1 ex spel/sång Ekerö kyrka 18.2 (Per Lönnborg) och 2 ex födosökande Mastområdet, Lovön 16.2 (Sven-Erik Schultzberg). Mest sedda var 120 ex rastande vid Kumlavägen -Tuna, Skå 7.3 (Glenn Cornland).

Ringduva *Columba palumbus*

Största noterade antal uppgick till 1 000 ex födosökande på gårdet väster om Fågeltornsparkeringen 23.8 (Bertil & Ulla Dolk).

Turkduva *Streptopelia desaocto*

Årets enda observation var 1 ex rastande på

Jorduggla.

infartsparkeringen i Tappström 21.6 (Janne Björk).

Gök *Cuculus canorus*

52 noteringar av gök gjordes under året mellan 11.5 och 20.8.

Berguv *Bubo bubo*

Berguv som är en skyddad art har setts på öarna, men detaljer redovisas ej här.

Kattuggla *Strix aluco*

Flest observerade var 3 ex lockläte, övriga läten i Furuhem 27.1 (Glenn Cornland) och häckningsobservationen av en gammal uggla med 2 ungar som häckat i en ek på Gällstaö 27.5 (Jan Sondell).

Hornuggla *Asio otus*

Första observationen var 1 ex lockläte, övriga läten vid Drottningholms golfbana 26.3 (Per Thyberg). Ett flertal häckningsobservationer från olika

lokaler i kommunen; Drottningholms golfbana/mastområdet, Lovön 10.6–3.6 1–3 ex varav 2 ex tiggande ungar (Kurt Idstam, Carina Häger, Kjell Kroon m.fl.); Skytteholms golfbana 14.6–21.6 1 ex adult +1–2 pulli (Linus Brobacke, (Bertil & Ulla Dolk); noterad pulli Barkarby 14.6 (Linus Brobacke), 1 ex pulli lockläte, övriga läten Landholmen 19.6 (Kjell Häggvik, Janne Björk, Gigi Sahlstrand) samt 2 pulli Sänga-Säby, Långskärs gård 15.7 (Jesper Norrby).

Jorduggla *Asio flammeus*

10 observationer av jorduggla; Svartsjövik 1 ex 12.3–17.3 samt 14.5–15.5 (Janne Björk, Robin Brorsson m.fl.), 1 ex födosökande i Mastområdet 3.5 (Jan Wernerman), 1 ex i Väsby hage naturreservat 16.5 (Helle Skånes m.fl.) samt 1 ex födosökande vid Kanton-Golfbanan, ängen mot Drottningholmskolan 24.6 (Carina Häger, Kjell Kroon).

Gökbona.

Kungsfiskare *Alcedo atthis*

Vår trogna vinterkungsfiskare visade sig vid diket i år igen nedanför Ekebyhovsbacken, när kylan slog till mellan 8.1 (Kjell Häggvik) och 26.2 (Kurt Idstam m.fl.). Fågelskådare och övriga naturintresserade uppmanas att respektera avståndet till fågeln och inte gå närmare än lägerplatsen nedanför scoutstugan. Övriga lokaler där praktfågeln observerats var Tappström 14.1–15.1 (Marianne Dannbeck m.fl.) och Svartsjö kanal 26.7 (Örjan Gauffin).

Göktyta *Jynx torquilla*

Talrikaste observationerna gjordes på Eldgarnsö där 5 ex hördes som mest med spel/sång 12.5 (Ulf Elman). Tidigast var 1 ex spel/sång i Thorslunda 19.4 (Glenn Cornland) och sist 1 ex lockläte, övriga läten i Grustaget vid Träkvista.1.10 (Per Lönnborg). Omkring 20 revirhävdande hanar har rapporterats från de olika lokalerna i kommunen.

Gröngöling *Picus viridis*

Största antal som observerades var 3 ex lockläte, övriga läten vid Kaggeholm 30.9 (Lasse Svensson).

Spillkråka *Dryocopus martius*

Spillkråkan är allmänt förekommande i hela kommunen och 2 ex har observerats på ett flertal lokaler.

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Mindre hackspett finns i stort sett hela kommunen och flest skådare har observerats den på Eldgarnsö.

Trädlärka *Lullula arborea*

Sjungande fåglar: 1 ex Furulunden 21.3 och 23.3 (Glenn Cornland), 1-3 ex Grustaget, Älvnäs 8.4 (Per Lönnborg), 9.4 och sedan fortsatt i april – maj, samt 1 ex Löten, Bonavik 9.4 (Jan Wernerman) och 1 ex Frutorp, hygge söderut 21.5 (Hasse Andersson). Sträckande fågel sågs först

över Furuhem 18.3 (Glenn Cornland) och sist vid Kaggeholm 30.9 (Lasse Svensson).

Sånglärka *Alauda arvensis*

Största antal var 105 ex sjungande vid Svartsjövi-ken 9.4 (Jan Wernerman). Sånglärka observerades 28.2 i Barkarby (Fredrik Thernlund) till 22.10 vid Mastområdet (Staffan Wolter).

Backsvala *Riparia riparia*

Största antal som noterades var i Löten 300 ex som besökte bebott bo 1.7 (Bengt Legnell). Vid tillfället var det 6-700 bohål. Det fanns flera kolonier varav den stora kolonin i den norra delen delvis övergavs och två nya kolonier uppstod. Bobygge noterades först i Löten 17.5 (Bengt Legnell). Första observationen på Ekerö var 25 ex obs i häcktid, lämplig biotop i Snorran 12.5 (Jan Wernerman) och sista var 1 ex förbiflygande vid Bonadammen 20.8 (Jan Wernerman m.fl.). Häckningsobservation gjordes även i grustäkten, Älvnäs 28.5 av 2 ex i par bobygge i (Bertil & Ulla Dolk). Övriga lokaler där backsvalor noterades var Svartsjö dämme, Kyrkpölen, Menhammarsviken och Snorran.

Hussvala *Delichon urbicum*

Hussvala sågs från 3.5 i Svartsjö dämme 3 ex förbiflygande i (Janne Björk). Noterade häckningsobservationer: 10 ex besöker bebott bo nära Bonadammen 17.5 (Urpo Könnömäki, Kjell Häggvik), 12 ex besöker 11 bebodda bon på gaveln av Birkamuseet och 1 bo i gaveln ett av husen i hamnen på Björkö 7.6 (Torun Zachrisson) samt 2 pulli på Björkö 9.7 (Adam Stålnäbb).

Trädpiplärka *Anthus trivialis*

Trädpiplärka sågs 24.4–30.9 (Klippans väg Gigi Sahlstrand, Kaggeholm Lasse Svensson), varav flest var 6 ex sjungande på Eldgarnsö 7.5 (Jan Wernerman).

Ängspiplärka *Anthus pratensis*

Första fåglarna hörs från Helgö kanal, 18.3 2 ex

lockläte, övriga läten (Urpo Könnömäki) och sista 5 ex ses flyga förbi vid Mastområdet 21.10 (Jan Wernerman). Flest var 50 ex vid Svartsjövi-ken 17.4 (Göran Möllebo) och sträckande S vid Kaggeholm 30.9 (Lasse Svensson).

Rödstrupig piplärka *Anthus cervinus*

Endast ett fynd, Fågeltornsparkeringen, Svartsjö 12.9 (Janne Björk).

Gulärta *Motacilla flava*

Nordiska gulärter rastade på Gällstaö 3, 8 och 15.5, 1, 1 resp. 4 ex. (Jan Sondell). Minst 5 par häckade på Malmsviks strandängar 22.6 (Jan Sondell). Vid Svartsjö dämme sågs 10 ex 7.7 (Göran Möllebo). Se också sid. 15.

Strömstare *Cinclus cinclus*

Sågs vid Rastaholm och Mariaön 1.1 (Bertil & Ulla Dolk, Urpo Könnömäki), 3.1 (Janne Björk, Glenn Cornland), 4.1 (Kjell Häggvik), 6.1 (Kjell Wernerman) samt Ekebyhovsbacken 8.1 (Per Lönnborg och 9.1 (Gigi Sahlstrand). På stranden vid Hallsta, Adelsön sågs inte mindre än 5 ex 23.11 (Bo Thörnquist).

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Som mest 200 ex på Gällstaö 1.3 på utkastade gamla äpplen (Jan Sondell).

Rödhake *Erithacus rubecula*

Vinterfynd: 10 januarifynd och 4 decemberfynd.

Blåhake *Luscinia svecica*

Ett vårfynd – 14 maj i Kungsberga (Tony Robsén Gunmar). 4 ex sågs 1 september Vid Fäladen, Torslunda (Glenn Cornland). Perioden 1–30 sept. ytterligare 18 fynd av 1–3 ex. Sista blåhaken sågs i Väsby hage 15.10 (Jan Wernerman).

Svart rödstjärt *Phoenicurus ochruros*

En hona rastade vid parkeringen, Eldgarnsö 7.4 (Bertil & Ulla Dolk).

Sjungande gräshoppsångare.

Dubbeltrast *Turdus vicivorus*

Många fynd i januari – februari och i december oftast i anslutning till mistelbestånd. Ett 10-tal sommarobservationer kan eventuellt sättas i samband med häckning.

Ringtrast *Turdus torquatus*

Två fynd, en hane på Lovön 19 april (Göran Ström) och en hona vid Menhammarsviken 14 maj (Jan Werneman, Urpo Könnömäki).

Svarthätta *Sylvia atricapilla*

En fågel höll till i Lundhagen 12–26.12 (Björn Edman).

Gräshoppsångare *Locustella naevia*

1 ex Mastområdet 15.5–23. 5 (Per Lönnborg

m.fl.), Fågeltornet, Svartsjövik 17.5–23.5 (Janne Björk m.fl.) och 1–3 ex 25.5–16.6 (Christian Lagström m.fl.).

Kärrsångare *Achrocephalus palustris*

Årets första spelade vid Väntholmsviken 22.5 (Gigi Sahlstrand), sedan hörd på 11 platser perioden 28-5–10.7.

Trastsångare *Acrocephalus arundinaceus*

Årets enda fynd är från Svartsjövik 10.6 (Göran Möllebo, Bertil & Ulla Dolk, Janne Björk).

Härmsångare *Hippolais icterina*

Ca 8 sjungande fåglar har rapporterats i år vilket är färre än normalt. Flest rapporter kommer från Eldgarnsö.

Gransångare *Phylloscopus collybita*

Noterad i kommunen från 2.4 (Per Lönnborg) till 15.9 (Jan Werneman). 10 sjungande fåglar har hörts i perioden 13 maj till 10 juni, vilket kan tyda på häckning.

Gärdsmyg *Troglodytes troglodytes*

Många fynd under vintern efter flera milda vintar. Ca 20 fynd i januari – februari och 6 fynd i december.

Mindre flugsnappare *Ficedula parva*

1 ex sjöng i Torsslunda 30.5 (Jan Bjötk, Glenn Cornland) och 1 ex sjöng vid Menhammarsviken 6.6 (Kurt Idstam).

Skäggmes *Panurus biarmicus*

Inga vinterfynd. Den första skäggmesen ses 2 april i Menhammar (Jan Werneman, Kjell Häggvik). Sedan ett 30-tal fynd på 1–4 ex fram till 1.11 (Jan Werneman). En flock på 15 ex ses 1.9 (Jan Werneman).

Varfågel *Lanius excubitor*

52 rapporter 2017 jämfört med 82 år 2016. Det är främst hösten 2017 som varfågeln blivit sällsynt. Bara 8 rapporter jämfört med 23 hösten 2016. Troligen var häckningssäsongen 2017 dålig jämfört med 2016.

Nötkråka *Nucifraga caryocatactes*

Lockläte noterat 30.12 Husby-Munsö (Torbjörn Rosén), 1 ex förbiflygande Väsby hage 31.12 (Göran Mällebo och lockläte Eldgarnsö likaledes 23.12 (Torbjörn Rosén). Arten är alltså verligen sällsynt i kommunen.

Råka *Corvus frugileus*

1 ex Mastområdet 31.1 (Bertil & Ulla Dolk). I övrigt 27 rapporter om 1–5 ex unger sträckperioden mars – maj.

Stare *Sturnus vulgaris*

Vinterfynd: 4 januarifynd varav 9 ex 3.1 (Gigi Sahlstrand).

Nötkråka.

Foto: Kjell Häggvik

Sommargylling *Oriolus oriolus*

Två fynd; Askanäs 13.5 (Raul Vicente) och Väsby hage 4-6.6 (Kjell Häggvik, Urpo Könnömäki).

Bergfink *Fringilla montifrigilla*

Vinterfynd: På fågelmatning vid Ekebyhovs slott har upp till 15 ex setts perioden 15.11–24.12 (Roger Månsson m.fl.).

Vinterhämppling *Carduelis flavirostris*

2 ex Knalleborg 24.3 (Staffan Wollter) och 2 ex Sänga-Nibbla (Glenn Cornland).

Snösiska *Acanthis flammea exilipes*

Tre fynd; 2.11 Svartsjövik (Kjell Häggvik), Torslunda 9.11 (Glenn Cornland och likaledes 9.11 Väntholmsviken (Gigi Sahlstrand).

Steglits *Carduelis carduelis*

Som mest 90 ex vid Mastområdet 22.9 (Ola Jörnstedt).

Grönfink *Chloris chloris*

Grönfinken verkar nu vara mindre vanlig än steg-

lits. Högsta rapporterade antal är 50 ex, Hogsta, Lovön 2.9 (Jan Werneman).

Tallbit *Pinicola enucleator*

1 ex förbiflygande Torslunda 2.11 (Glenn Cornland).

Mindre korsnäbb *Loxia curvirostra*

31 rapporter om som högst 30 ex Grustaget, Träkvista 23.9 (Per Lönnborg).

Större korsnäbb *Loxia pytyopsittacus*

3 rapporter om som mest 6 ex, Torslunda 2.1 (Glenn Cornland).

Bändelkorsnäbb *Loxia leucoptera*

1 ex sträckande Torslunda 2.8 (Glenn Cornland), 2 ex Lindhaga 2.8 (Janne Björk) och 1 ex Prästnibble med mindre korsnäbbar 10.8 (Gigi Sahlstrand).

Rosenfink *Carpodactus erythrinus*

4 fynd; Svartsjövik 21.5 (Maria Alsterlund), 23.5 (Janne Björk), Ekerö k:a 10.6 (Jonas Ekwall) och Brunna 10.6 (Per Lönnborg).

Lappsparrv *Calcarius lapponicus*

Bara ett fynd. Fågeltornsparkeringen, Svartsjö, överflygande 8.4 (Eva Karlsson, Gigi Sahlsten).

Videsparrv *Emberiza rustica*

1 ex öppet uppträdande på stag i mastområdet, Lovön 25.9 (Fredrik Thernlund).

Snösparrv *Plectrophenax nivalis*

3 fynd; 2 ex Fågeltornsparkeringen, Svartsjö, 19.3 (Janne Björk), 15 rastande, Svartsjö dämme 26.4 (Bertil & Ulla Dolk) och 1 ex Torslunda 20.10 (Glenn Cornland).

Steglits på tistel.

Foto: Kjell Häggvik

Berättelsen om en holk

Urpo Könnömäki

Vi byggde vårt hus 1983 i Älby Hage. Tomten ligger på en höjd i lummig mälarnatur med rikt djur- och fågelliv. Där fanns det gott om ugglor och de hoade magiskt på nätterna.

Vi hade en granne som var ivrig holkbyggare. Av honom fick vi en stor uggleholk 1986 som vi satte upp i en av våra stora ekar. Snart märkte vi att det började flyga fåglar in i holken, men det var inga ugglor utan storskrakar! Vi blev funder samma hur de skulle kunna klara ungarna till vattnet ca 1 km bort. Jag visste hur honan lockar ungarna att hoppa ur holken och en morgon vaknade jag till lockropet kl 04.30, jag rusade till fönstret och fick se de tre sista ungarna landa på backen. Fallhöjden är ca sju meter så det blev ett ordentligt hopp. Tack vare sin ”mjuka” konstruktion klarar ungarna stöten mot marken galant! Sammanlagt var det sju stycken som snällt följde efter mamman mot Mälarens vatten.

Ugglorna fick vänta på sin tur ett par år. Men sedan har de häckat framgångsrikt flera gånger. Ungarna stannar länge i och invid holken. Föräldrarna matar och vaktar ungarna, oftast vill de inte visa omgivningen när de lämnar bytet. Det är mycket rogivande att studera deras beteende. Den sista ugglehäckningen 2010 var den roli-

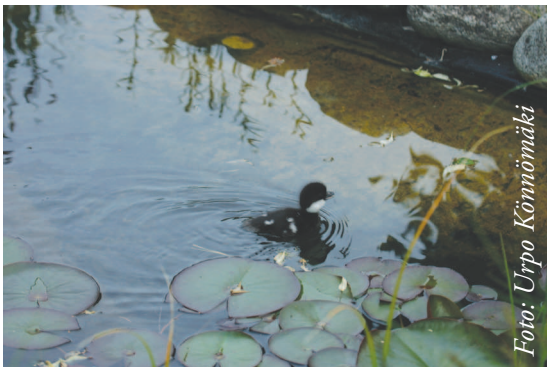

Foto: Urpo Könnömäki

Knipunge i ”havet”.

Foto: Göran Forsberg

Kattuggleungar.

gaste. Både föräldrarna och ungarna var väldigt samarbetsvilliga och orädda. Ugglorna var som marionettkådespelare. De satt gärna i holkhålet och vickade på sina huvuden och visade upp sig.

”Uggleholken” har också visat sig vara en populär häckningsplats för knipor som har häckat där flera gånger. Första gången vi upptäckte dem var när kniporna med vinande vingar landade inne i holkens bakre vägg med ett ”klonk”. De hade svårt att få stopp i den höga farten. I flera år har kniporna fått ungar. Sista häckningen av knipa 2017 blev dramatisk på grund av att knipan inte fick ut alla sina ungar ur holken hur mycket hon än lockade eftersom botten börjat luta utåt. Som tur var hörde jag henne och klättrade upp i trädet och ”kastade” ner de tre kvarvarande ungarna till mamman. Hon fortsatte att locka och till slut hamnade de tre i vår lilla damm och trodde väl att de var framme vid ”havet”. Holken ramlade ner några dagar före julen 2017 efter 30 år som populär bostad.

Gräsandhäckningar

Jan Sondell

Våren 2017 var kall och torr. Det fanns inte särskilt gott om insekter för olika fågelungar och jag såg också få andkullar. Några saker förvånade mig särskilt när det gällde gräsandens häckningar. Den 13 juni kom en hona med tre ungar (ca en fjärdedel av de vuxna i storlek). Det konstiga var att en hanne medföljde. Normalt brukar ju paret upplösas i och med att honan lägger sig att ruva. Att det inte var en tillfällighet visar motsvarande observation den 25 juni. Nu hade ungarna minskat till två och storleken ökat till hälften av de vuxnas storlek. Att hannen ledsagar honan under ungarnas uppväxt är mycket ovanligt enligt Johan Elmberg (JE), Kristianstads högskola, som studerar gräsanden.

Jag har under våren haft två honor och tre hannar på tomten, honorna har, som jag uppfattat det, försöka hitta lämpliga bolägen samtidigt som de uppvaktades av hannarna. Troligen har en av honorna fått fram en kull och kanske var det den försmådda hannen som nu optimistiskt uppvaktade honan oberoende av att hon hade sina ungar i släptåg.

Lite förvånande uppträdde sedan en hona med 9 nykläckta ungar så sent som den 29 juli. Redan den 1 augusti var antalet reducerat till 7, den 3 augusti var siffran nere i 4 och den 7 till 3. Tre var antalet fortfarande den 13 men den 15 var siffran bara 2. Bekymmersamt var att ungarna växte så långsamt. Fortfarande efter 31 dagar (den 29 augusti) var de bara hälften av den vuxna honan i storlek (se bild). Normalt blir en unge

fullvuxen i längd på ca 35 dagar enligt JE. Den 10 september var ungarna drygt fem sjättedelar av mammans längd. Nu har det gått 43 dagar sedan ungarna sågs första gången. Detta pekar mot att uppväxttiden var ca 2 veckor längre än för ungar födda i normal tid.

Ungarna var inte särskilt rädda utan gick att studera på nära håll när de gick och ”snappade insekter” i gräsmattan. Vad jag misstänkte den 15 augusti var att de bara mekaniskt snappade i luften i topparna på det ganska torra gräset. Några smådjur att plocka i sig verkade de inte hitta. De sprang också ca 25 m från vattnet, även om det var under honans uppsikt borde det vara ganska lätt för allehanda predatorer (räv, katt, hund, mink, rovfågel) att snappa till sig en unge. Så mycket bättre är det dock inte heller i sjön enligt JE. Gäddorna är ett reellt hot mot ungarna. Tydligt är att predatorer och näringsbrist lätt kan reducera ungarnas antal, särskilt för sent födda kullar.

Hona med halvvuxna gräsandungar 29 augusti 2017.

Foto : Jan Sondell

Verksamhetsberättelse för 2017

Urpo Könnömäki

Styrelsen för Mäläröarnas Ornitologiska Förening (MOF) lämnar härmed följande verksamhetsberättelse för år 2017.

Föreningsfrågor

Styrelse

Urpo Könnömäki – ordförande

Jan Sondell – v. ordf. & sekr.

Per Lönnborg – kassör

Linus Brobacke – ledamot

Christian Lagström – ledamot

Kjell Häggvik – ledamot

Per Öhman – ledamot

Gigi Sahlstrand – ledamot

Marianne Dannbeck – suppleant

Revisorer

Björn-Olof Svanholm, ordinarie

Torbjörn Alm, ordinarie

Gudrun Skoglund, suppleant

Valberedning

Mats Andersson, sammankallande,
tel. 070-2417278.

Kontaktpersoner

Fågelobservationer Christian Lagström

Linus Brobacke

Naturvård & program Urpo Könnömäki

Årsskriften Jan Sondell

Antal medlemmar

Antalet medlemmar 2017 var 169 st, tillsammans med familjemedlemmar.

Medlemsavgift

Medlemsavgiften 2017 var för en ordinarie medlem 150 kr. Familjemedlem och ungdom under 18 år betalar 50 kronor.

Ekonomi

Föreningens ekonomi framgår av separat redogörelse.

Styrelsesammanträden

Styrelsen har haft tre sammanträden under 2017.

Årsmöte och programblad

Årsmöte hölls den 30 mars 2017 i Ekuddens föreningslokal på Ekuddsvägen. Förutom själva årsmötet blev det fika med bildvisning och föredrag: Johan Wallin, Järvafältets Ornitologiska Klubb, kom och berättade för oss om klubben, fågellokalerna i Järfälla och om sträckande, rastande och häckande fåglar i kommunen. Ett vår/sommarprogram och ett höst/vinterprogram har utkommit.

Föreningsinformation

Information om aktiviteter, artiklar och fågelobservationer på Mäläröarna finns tillgängligt på vår hemsida: www.mof-ekero.se

Exkursioner och föreningsmöten

Under året har MOF arrangerat elva exkursioner och en innekväll, Lovön, Eldgarnsö, Örnspaning, Svartsjövikens, Urpos fågelmatning är platser som har besökts. Andra aktiviteter har varit flera "artrallyn", lyssna på nattsångare, "sitt och glo", deltagande i Fågelturnslandskampen mot Finland, Exkursion till Kvismaren, Örebro.

Svartsjövikens

MOF har även i år deltagit aktivt i projekt Svartsjövikens genom inventering av häckfågelfaunan (Urpo Könnömäki) och veckovisa observationer under våren. Häckfågelinventering har också

utförts i Dämnet norr om Svartsjövik. MOF har även genomfört flera exkursioner vid Svartsjövik.

Årsskrift

MOF har även detta år producerat en årsskrift

som delades ut på årsmötet den 30 mars till de medlemmar som närvarade.

Övriga medlemmar har fått årsskriften via post. Årsskriften trycktes i färg i B5 format och innehöll 40 sidor.

Artlistor för Mälärörna 2017

Urpo Könnömäki

Nedan sammanställs antalet fågelarter som vissa medlemmar sett i olika områden på Mälärörna t.o.m. 2017. Ekerölistan gäller hela kommunen. Lovön inkluderar Lindö och Malmvik. Svartsjövik inkluderar Svartsjö dämme.

Ekerölistan

	Kryss 2017	Totalt	Senast sedda art
Urpo Könnömäki	0	241	pungmes
Glenn Cornland	0	227	pungmes
Mikael Nederman	0	227	hökuggla
Gigi Sahlstrand	0	222	lundsångare
Sven-Erik Schultzberg	0	217	kungsfiskare
Jan Wernerman	0	213	brun glada
Linus Brobacke	0	209	kungsfiskare
Martin Bergström	0	207	kungsfiskare
Mats Andersson	0	205	pungmes
Bertil o Ulla Dolk	5	201	större korsnäbb
Signe Hagerman	0	199	ängshök
Hasse Andersson	0	189	myrsnäppa
Göran Forsberg	0	189	skärpiplärka
Kjell Häggvik	5	184	strömstare
Staffan Wolter	5	180	myrspov
Per Lönnborg	0	176	stäpphök
Kurt Idstam	0	174	st. strandpipare
Marianne Dannbeck	0	172	blå kärrhök
Ulf Aronsson	0	168	större piplärka

Lovölistan

Micke Nederman	0	192	svartpannad törnskata
Svenne Schultzberg	0	186	nötkråka
Jan Wernerman	0	167	snösparv
Mats Andersson	0	160	backsvala
Glenn Cornland	0	149	svärta
Gigi Sahlstrand	1	141	storspov
Linus Brobacke	0	138	svartpannad törnskata

Signe Hagerman	0	130	svartpannad törnskata
Per Lönnborg	8	130	bläsand
Urpo Könnömäki	2	125	tornseglare
Bengt Eriksson	1	121	råka
Ulla & Bertil Dolk	1	107	bivråk

Svartsjölistan

Glenn Cornland	0	191	pungmes
Gigi Sahlstrand	0	190	göktyta
Urpo Könnömäki	0	190	pungmes
Micke Nederman	0	188	flodsångare
Jan Wernerman	1	182	strandskata
Sven-Erik Schultzberg	0	173	snösiska
Martin Bergström	0	169	stäppvipa
Bertil & Ulla Dolk	3	167	ängshök
Mats Andersson	0	159	pungmes
Linus Brobacke	0	158	nötväcka
Signe Hagerman	0	154	ängshök
Kjell Häggvik	17	138	stjärtmes
Ulf Aronsson	0	133	aftonfalk
Per Lönnborg	4	130	gråsiska
Rune Jonsson	5	128	strandskata
Kurt Idstam	7	123	större strandpipare

Tomtlistan

Urpo Könnömäki, Älby hage, Ekerö	0	168	lundsångare
Gigi Sahlstrand, Prästnibble, Färingsö	0	161	ägretthäger
Glenn Cornland, Torslunda, Färingsö	0	160	blåhake, stenfalk, forsärsla
Jan Sondell, Gällstaö, Ekerö	0	139	mindre sångsvan
Staffan Wolter, Ängskornsvägen, Ekerö	1	81	gök
Per Lönnborg, Brunnavägen, Ekerö	0	64	kaja, kattuggla, gråhäger

Ekerö kommun – årskryss 2017

Glenn Cornland	168	Birgit Svensson	112
Bertil & Ulla Dolk	166	Rune Jonsson	112
Jan Wernerman	160	Mats Andersson	111
Kjell Häggvik	159	Susanna Schröder	107
Gigi Sahlstrand	149	Marianne Dannbeck	102
Urpo Könnömäki	143	Christian Lagström	101
Roger Månsson	142	Bengt Eriksson	92
Per Lönnborg	136	Sven-Erik Schultzberg	92
Hasse Andersson	132	Carina Häger	90
Staffan Wolter	120	Kjell Kroon	90
Kurt Idstam	114	Linus Brobacke	90